

אונקלוס

שעה דברים לב האזינו

לב 7 האזינו השמים ואדברה * אציתו שמיא ואמלא ותשמע

רש"י

לקט בדיר

(א) כלומר לא אל השמים מדבר, שכן לא מנינו בכל הפרשה דיבורים לשמים, וזוה מיושב למה לא אמר האזינו השמים דברי, אלא אחס שמים האזינו ותהיו עדים ואדברה לישראל, ואמר "מתרה" בהם, שלא רק סיפור דברים מה שהיה ועמידות אני אומר להם מה שיהיה, אלא התראה יש בדברים הללו, והתראה נריכה להיות בפני עדים (רא"ם), וזוה מיושב ג"כ למה בכלל לומר האזינו השמים הלא הם

שומעים ממילא, אלא לומר שריכים להאזין להבין ולידע שהתראה יש כאן (ג"א): (ב) ר"ל צפ' ואמתן וכן צפ' נצבים אמר משה לישראל שהולך להעיד בהם שמים וארץ (רא"ם), והכוונה בזה שלא רק העדים נריכים לידע ולשמע ההתראה אלא גם המותרה נריך לידע שדיבור זה התראה היא לו ושיש עדים בהתראה (ג"א), עוד יש לכון צו, שלא אמר בפירוש ואדברה לישראל א"כ יש פתחון פה לומר שלא לנו דיבר אלא לשמים וארץ, לזה אמר שאין כאן חשש זה שכבר אמרתי להם לישראל שאני הולך להזמין עדים עליהם (מ"ל), ואמר וכן ותשמע הארץ, פי' גם זאת היא דרך זה כמו האזינו השמים שגם הארץ תשמע התראה, הגם שלא אמר בארץ ואדברה, מפני שכן דרך המדבר והכותב (ונפרט שירה) לשנות אמרותיו בנוסחאות שונות, ומה דלא כילינהו בהדידי לומר האזינו שמים וארץ ואדברה, משום שהשמים מכובדים יותר מן הארץ (רא"ם), וזה פשוטו ופשוטו ונכון הוא, ורבותיו בספרי אמרו למד לישא ח"ל לפי שהיה משה קרוב לשמים לפיכך אמר האזינו השמים ולפי שהיה רחוק מן הארץ לפיכך אמר ותשמע הארץ אמרי פי' בא ישעי' וסמך לדבר ואמר שמעו שמים והאזינו ארץ שמעו שמים שהיה רחוק מן השמים והאזינו ארץ שהיה קרוב לארץ עכ"ל הספרי, וכן כתב יוב"ע, הנה פי' אומרם שהיה משה קרוב לשמים ידוע לכל בר ביה רב, שהלא עלה שמים לקבל תורה ושהה שם ק"כ יום נשמתו וגופו הק' והמוזכך להם לא חלל וגו' והיה רחוק מן הארציות כרחוק מזרח ממערב, ולשון רבותיו בעלי חוס' לפי שאומנתו של משה בשמים, ובדברי רז"ל אלו מיושב שמהאר שחלקן למה שינה לשונו הפך מישעי', אבל אינו מיושב עדיין למה באמת חלקן ולריכין אנו לדברי הרא"ם משום כבוד שמים: (ג) כוונת הקושיא, בשלמא בלא האמור יכולנו לומר דבלא כוונה דיבר אליהם לפי שהיו שם לפניו אמר האזינו כדרך המתאמת שאומר נערו לכל מי שמתא, וכמו ישעי' הנביא שלא העיד בהם כלום אלא אמר בניס גדלתי וגו' ואמר שמעו שמים וגו', אבל לפי מה שאמרנו שהזמנים לעדים למה דוקא שמים וארץ, ועוד הלא עונש מן השמים אין נריך התראה ועדים, ועוד מה יועיל ההתראה עתה אם יעשו התועבות שנים רבות אח"כ, וע"ז חידך ב' תירוץ, (א) שאה"נ אין זו התראה כדי שיענשו, אלא שלא יבואו בטענה שלא מגיע לנו כל כך קללות ופורעניות וצפרט הסתרת פנים וגלות חוץ לארצם, יטענו ויאמרו יעניש הקב"ה אותנו בחון ארצנו ולא יסתיר פניו שזה יגרום פורענות בלי גבול יותר מן הראוי, לזה העיד עליהם בהתראה שקבלו עליהם כל זאת בביתם, ודוקא שמים וארץ שהם קיימים, והנחלת יעקב כתב שזורך העדים כדי שישמעו ישראל שיש עדים ועל ידי זה יזהרו ביותר, והשנית כדי שהעדים בעצמם ישלמו להם מעשיהם בין לטוב ובין לרע, וזוה מיושב למה דוקא שמים וארץ ולא הרים וגבעות, וצפ' נצבים (ל' י"ט) מביא רבינו טעם

אור החיים

(לב) א. האזינו השמים וגו'. יש להעיר והארץ או שמעו שמים וארץ, ג' למה לשמים אמר ראשונה למה אמר ואדברה לשון האזנה ולאחך אמר לשון שמיעה, ד' למה ולא אמר על זה הדרך האזינו השמים דבריי, ב' לשמים אמר לשון לוי האזינו לנוכח ולאחך אמר למה לא כלל אותם יחד ויאמר האזינו השמים ותשמעו) שהיה לו לומר ושמעו הארץ, ה' למה

אור בדיר

(א) כי כשהתחיל לומר האזינו היה לו לסיים מה שאזינו, הגם שמוכן מאליו, על כל פנים למה לא דיבר בדרך ישר, הלא אין נריך להאריך לשון, ואדברה. (ב) והוא לשון נסתר, כלומר אני אדבר והיא תשמע.

לשמים אמר ואדבר
פי אמירה רכה, ו
אמר אמרי, ורמי
משה שהיה קרו
וגו"י ישעיה שבו
שמעו שמים ו
מהדקדוקים" ו
לומר, וקודם כ
האזינו, והנה כי
אזון, והשני תל
שהשמע רחוק ו
שבלא הטיות אז
יגיד שכל כך או
אמר האזן, ודרך
סובלת גם כן דר
ובזה יתישב
שקדמויניו בחרו
לתורה"י, ובענין
הפירוש מנגד
הלכה, ומה גו
צפסוק"י) כאשר
מישבים צו כל
שהשמים הם כ
משה שיטו אז
אזכרם לשמוע
מעלמיה" בלא
ויכולה לשמוע
אומרו אמרי פ
זה הרוחני ישו
ואחד קרוב לזו
לו, לרחוק קרו

ג) וכי יש אמרים
בדרך הא' ד
הלכה. (ט) ש
מיושב דקדוק א'
למשה לפיכך צד
וגו'. יז

הז"ו א"ך - הארץ פני אקוואר ימי הדין

וּתְשַׁמַּע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי: ב יַעֲרֹף אֶרְצָא אִמְרֵי פִמִי ב יבִסֶם בְּמַטְרָא

לקט בהיר

רש"י

אחר על שמים וארץ כדי שילמדו מהם שלא שינו את מדתם, משום דשם מדבר לישראל והוכיחם וטעם זה ג"כ מתוכחה היא, אבל כאן מדבר אל העדים שידעו ויבינו מה הוא עדותן (ד"ד), ויש שאין גורסין „ועוד" אלא לעולם ועד, ולפי"ז הוא כולו טעם אחד, ויהיה פירושו, כי היאך יעידו שמים וארץ הלא אין להם פה ואין אומר ואין דברים, אלא זו יהיה העדות שימנו שכן ועונש וזוה מעידים שקבלו עליהם הברית. (כ"י: ד) לעולם בעולם הזה, ולא לעתיד לבא (מ"ל), וכן מרגמו יוצ"ע, וכן שנינו בספרי עמידה כנסת ישראל שחאמר לפני הקב"ה רבש"ע הרי עדי קיימים שנאמר העדתי נכס היום את השמים ואת הארץ אמר לה הרי אני מעבירן שנאמר (ישעי' ס"ה י"ז) כי הנני צורא שמים חדשים וארץ חדשה וגו' (ה) רק ואח"כ, ור"ל שגם האזנתם מן הארץ וגלותם יבא על ידי שמים וארץ שכאשר יהיו ברעב וצמא יתנו ביד אויב (ג"א), ויש להוסיף ולהרחיב דברי הגו"א אלו, שהרי צ"ל ואתחנן אמר הכחוש העדתי נכס היום את השמים ואת הארץ כי „אבוד האבדון", הרי שעדותם לא רק על השבע והרעב, אבל בדפוס הראשון מסיים מאמר זה בהוספה ו"ל דבין כאמור יד העדים תהיה זו בראשונה ויד כל העם באחרונה עכ"ל, והגם שנאמר שחלמדי אחד כחשו צפנים אעפ"כ נראה שכוון הוא צדעת רבינו, שהרי אמר בלשונו ואם יתחייבו תהיה זהם יד העדים „תחלה", ולפי"ז יהיה כוונת רבינו לומר משל דומה לנמשל, שמים וארץ הם יד העדים והאומות הם יד כל העם: (ו) ר"ל אין זה לוי שמזוהה ואומר שילמדו

שכס קיימים לעולם" (ספרי), ועוד* שאם יזכו יצואו העדים ויתנו שכר* בגפן חתן פריה והארץ חתן את יבולה והשמים יתנו עלם, ואם יתחייבו תהיה זהם יד העדים תחלה (שנאמר) (י"א י"ז) ועלר את השמים ולא יהיה מער והאדמה לא חתן את יבולה, ואחר כך ואזנתם" מהרה על ידי האומות (תנח" - ספרי: (ב) יערוף במטר לקח. זו היא העדות שתעידו" שינוי נוסחאות * ולא עוד אלא - לעולם ועד שם. * שכן שטומר וזכר"י טו י"ב.

אור החיים

אמרי פי כי הגוף להיות טבעו רחוק מהמושכלות לריק חמירה רכה לשמוע. עוד נתכוון לדבר עם הדרגות הגמלאים בישראל, אחד הם גדוליהם וראשיהם, ב' המה המון העם שאין להם שם בעם, וכינה לגדולים בשם שמים שהם במדריגה גדולה, והקדימם, ודיבר להם בלוי האזינו השמים, ואחר כך אמר ותשמע הארץ פירוש מעלמן ישמעו ההמון הגמשלים לארץ כשיראו גדוליהם הולכים בדרך נכון, וכאומרם ז"ל (זוהר ח"ב ל"ז: וזו לשונו אי רישא דעמא אתתקן כולא אתתקן. עוד ירמוז אם יאזינו דברי תורה אז יהיו נקראים שמים, והוא אומר האזינו צוה אתם נחשצים שמים, על דרך אומרם (תהלים פ"ב) אני אמרתי אלהים אתם, וכמו שהארכנו בפרשת בראשית (ו' ג') שעל ידי מעשה הדיקים גם החומר מהפכים אותו ועושים אותו לורה, ועל ידי מעשה הרשעים מהפכים הורה לחומר, וכבר אמרנו כי הורה תחיהם בשם

שמים" והחומר יתחם בשם ארץ, ואומרם ואזנתם פירוש לא בשעת הטובה לבד האזינו אלא אפילו בשעה שידבר קשות בתוכחות על עון לריכין להאזין, ואומרם ותשמע הארץ וגו' פירוש שאפילו אחר פרידת הנפש מהגוף ותשאר בחינת הארץ לבדה אף על פי כן תשמע הארץ אמרי פי, פירוש על דרך אומרם בספר הזוהר (ז"ח בראשית כ') וזה לשונו לאינה וראינה וגו' עמידה בה קול לאתערה בכל ליונה וליונה בצחי קברי ואומרת לאינה וראינה פוקו מתחות בלחותא דעפרא ותערו משנתכון בנות ליון כמא דאת אמר מה הליון הלו ע"כ, הוא המאמר שמצטיח ה' ללדיקים שישמע גופם אחר שיהיה בארץ, והוא אומרם ותשמע הארץ אמרי פי, וממולא דבר אתה למד שמי שלא יאזין דבר ה' לא ישמע גופו השוכן בארץ את קול הכרוז שהוא ולא יהיה עפרו ננער:

ב. יערוף כמטר לקחי" פירוש על דרך

אור בהיר

(יז) ואם תאזינו דברי תורה תהיו שמים מכל וכל אפילו גופכם. (יח) לשון עמיד. (יט) מה כוונת הכתוב בלוחות שהיה התורה

שאני אומר בפני חיים לעולם כמנ יערפו" השמים יעוף*, וכן (תהי"ס כ"ח): תזל במל. שהמטר יש צו* שינוי נוסחאות * תתח. ומעגליך דרכים שאו כמו יערפון על דקן ריכיים, שלא ראי זה

אומרם ז"ל (אבו וכו', יכוון הכתוב לזון ולפרנס כמו שיעור הכתוב יט וכאילו אמר יערו הוא שואל מהאד פרנסתו, וממולא מפייהם טיפי תו מה שפירשונו במל פירוש אם ראית שכינה ללימוד ו למעשה המטר ש שהמטר מניעתו ו החורה תערפנו" תאבו וגו' ואם ו במלות שונות לקי שבכתב ותורה שז לקחי שבי נחנה אלהים, והגם של כלולים כל מה שז פי"ג), וכנגד חו

כמטר, ולמה למשל הו אגב לשון זה, וכן תזל דבר הניקט מיד ליד.

בשעירם עלי־דשא וכרביבים עלי־ עשב: כי שם יהוה אקרא הבו גדל

דתאה וכרסיי מקקושא די על עשבא: ג ארי בשמא דיי אנא מצלי הבו רבותא קדם אלהנא:

לקמ בהיר

רשי

כלומר נותנים בהם טעם ערצ כמו כן דברי מורה, ועוד דרשות ופירושים רבים עיי"ש: (י) אומו כלי שהיין נופל בו מן הגת קרוי צור (רש"י מו"ק י"ב.): (יא) שי"ן שמאלית וסמ"ך מתחלפין והיינו הן (במ"ח), ונקלפת ספרים הנוסח מחויקין, והוא טעות, שאין הענין כאן לשון אחיהו, אלא לשון חזק, ונריך להיות מחזקין בלא יו"ד: (יב) ופירש"י שם יורה האים נקמת, וטיפי מטר אלו קבלו שמש העלם רביבים על שם שהם רבים ומרקים: (יג) יותר מפורש ענין זה צפ"י בראשית (א' י"א) חדשא הארץ עיי"ש, גם מה שהקשה על זה הרמב"ן ז"ל ושא"ר קושיות, ומה שמירצנו בשם הד"ד עיי"ש:

ומי שהיה צורו מלא יין": בשעירים. לשון (תהי קמ"ה ח) רוח סערה", כחרגומו כרוחי מטרא, מה הרוחות הללו מחזקין* את העשבים ומגדלין אותם אף דברי חורה מגדלין* את לומדיהן (ספרי): וכרביבים. טיפי מטר, נראה לי על שם שיורה כחץ נקרא רביב, כמה דאת אמר (ברא' כ"א ב') רוביב קשת: דשא. ארצרי"ן, טעופת הארץ"י מכוסה בירק: עשב. קלה אחד קרוי עשב וכל מין ומין לעלמו קרוי עשב: (ג) כי שם ה' אקרא. הרי כי שינוי נוסחאות. מחזקין. מחזקין את למדיהן ומגדלין אותן.

אור החיים

שהטל לא מפסיק קיץ וחורף יומם ולילה כמו כן חורה שבעל פה אין לך זמן שאינו זמנה, ואל תקשה שהטל יפריחונו השמש"י כי אין המניעה מאד הטל"י:

לסבול דמיון זה מלות החורה כל אחד כפי כח שיכול להשיג, ויש צוה להקל ולהחמיר להקל על מי שאינו יכול להשיג יותר, ולהחמיר על מי שיכול הרבה ששוללין ממנו הכל ואפילו מעשה מרכבה:

בשעירם וגו' י"י) יתבאר על דרך אומרים צברייתא (מדרש משלי י') אמר רבי ישמעאל כשמעמידין את האדם צדין אם יש צידו מקרא שואלים ממנו למה לא שנה ואם צידו משנה שואלים ממנו תלמוד וכן על זה הדרך, הנה מעומק דברי הצרייתא מוכיחין הדברים שמי שיש צידו מקרא אין שוללין ממנו מעשה מרכבה אלא מדרגה אחת כפי יכלתו יותר ממה שטרם שעליו היה לטרוח גדר למעלה מזו, והוא אומרו כשעירים וגו' וכרביבים וגו' פירוש כשיעור שימטיר ה' עיפין קטנים על הדשא שהוא קטני"י וכרביבים שכן עיפין גדולים ועצים עלי עשב שהוא גדול שיכול

ג. כי שם ה' אקרא"י) הכוונה כי הדבר אשר אליו יכוון במאמריו הוא שם ה', על דרך אומרים ז"ל (זוהר ח"ג ז"ח): כל החורה כולה שמותיו של הקצ"ה, ועליה הוא אומר יערוף כמטר לקמי שהיה החורה שהיה שמו יתצרך, ופירש אקרא מלשון יקרי"י, עוד רמז שהגם שחלה להם עסק החורה בטל ומטר לא תהיה הכוונה בלימוד על זה"י, אלא לקרות צספר תורת ה', והוא אומרו כי פירוש יהיה הטעם שם ה' אקרא פירוש לקרות צחורתו שהיה שמו יתצרך כדי שיסוף גודל לאלהינו"י, וזו תקרא תורה לשמה לגדל ולפאר שם כבודו, ואומרו אקרא"י) הוא מה שיעשה כל

אור בהיר

בארץ ישראל. (בד) ואם כן אינו תדיר. (בז) אבל הטל מנד עלמו יהיה תדיר בלי הפסק אם לא יפריחונו השמש. (בח) מער וטל כבר ישבנו, ומה זה עוד שעירים ורביבים. (בט) כפי הנראה המחבר ז"ל מפרש חובת שעירים מלשון חוט השער, כלומר דק, או מלשון זעירים, שעיר כמו זעיר, ורביבים מל' רבב על בגד שהוא יותר רחב, או מלשון רב, וזה הפך פ"י רש"י ז"ל, וגם דשא ועשב אינם כפירושו ז"ל. אבל רביביו בחיי איתא כדרכינו. (ל) מה הענין פסוק זה לכאן. (לא) וחובת כי נתינת טעם עו"ה, בעבור שכוונתי לייקר שם ה' על כן עליכם ליתן גודל. (לב) הגם שבאמת מביא ברכה בגשמיות וברוחניות. (לג) מה שאין כן אם למד להנחת עלמו אין גודל. (לד) ופירוש אקרא אינו משה ולדרך זה היל"ל תקרא או תקראו.

אחד מהם"י), רע"ג) שנפשות ולא דור המדב העוסק בחורה החורה של ישו ירצה אומרו כ אחר כך שהוא שאמרנו ז"ל (יל יושב תהלות יז עד שאמרנו לצל היה לו נחת ו ואלהי המלאכי

ד תקיפא דשן
בל ארחתה די
דמן קדמוהי ?
משמש בלשון כו
הארץ, כשאקרו
לאלהינו וצרכו
שעונין צרוך
שבמקדש"י: (ד)
שהוא חזק"י כ
בשע"י הוא י
(ספרי): אל אמ
הבא*, ואף ע
לאמן את דבריו
שינוי נוסחאות. שמו וא
לברכת המורה מל
אמן כי שם ה' אק
בגזולין, ורבינו כו
וגבורתו ומביא פו
הקדים ואומר כלל
אשר לב צער ועיי
צרוגו ומכה כפי
אמונה כלומר אל

אחד מהם"י),
רע"ג) שנפשות
ולא דור המדב
העוסק בחורה
החורה של ישו
ירצה אומרו כ
אחר כך שהוא
שאמרנו ז"ל (יל
יושב תהלות יז
עד שאמרנו לצל
היה לו נחת ו
ואלהי המלאכי

ד תקיפא דשקמין עובדוהי ארי
 קפ ארחתה דינא אקתא מהימנא
 דמן קדמוהי ענה קא נפק דמן

לאלהינו: ד הצור תמים פעלו פי כל-
 דרכיו משפט אל אמונה ואין עול

רשי

לקט בהיר

משמש בלשון כהש"י, כמו (ויק כ"ג י"ג) כי תצאו אל
 הארץ, כשחקרת ואזכיר שם ה' * אחס הבו גודל
 לאלהינו וזכרו שמו (ספרי), מכאן אמרו (יומא ל"ז).
 שטוין ברוך שם כבוד מלכותו אחר זכרה
 שבמקדש^(ט): (ד) הצור תמים פעלו. אף על פי
 שהוא חזק^(ט) כשמציא פורענות על עובדי רגונו לא
 בשטף^(ט) הוא מציא כי אס דדון כי תמים פעלו
 (ספרי): אל אמונה. לשלם לנדיקים לדקתם לעולם
 הצבא*, ואף על פי שמאחר את תגמולס^(ט) סופו
 לאמן את דבריו (ספרי - תענית י"ח): ואין עול. (ט) אף

(יד) כי לשון "כאשר" נכלל בלשון "אס" שהוא אחד
 משימושי "כי", וכמו שביארנו זאת כבר כמה פעמים,
 והכוונה בזה, שעד עתה דיבר לשמים וארץ הזמינס ואמר
 להם שישמעו מה שמדבר לישראל תורה שנתתי להם חיים
 הוא וכו' כלומר לא התראתי אותם בדרך גזירה ורק בקלות,
 אלא גם בדרך נאה ויפה בצרכות כשישמעו, ועתה הופך
 פניו לדבר לישראל, לזה הקדים לומר שהולך לקרוא בשם ה',
 ואחס הבו גודל וזכרו שמו כלומר היו מודים על האמת
 ותקבלוה, זה פשוטו, ודרך אגב אמרו מכאן חז"ל וכו'
 (בא"י): (טו) במקדש- שהונה את השם ככתיבתו, אבל
 חזן למקדש עוין אמן (ספרי), וזכרונות כ"א איתא מנין
 לזכרת המורה מלפניה שנאמר כי שם ה' אקרא וכו' ופירש"י
 לפחות בדברי שירה אמר אני מצדך תחילה ואחס ענו אחרי
 אמן כי שם ה' אקרא בזכרה אחס הבו גודל לאלהינו באמן הכי מפרשי לה ביומא עכ"ל, א"כ גם עניית אמן יוצא מפסוק זה
 בגבולין, ורבינו כאן חד מנייהו נקט (צל"ד): (טז) זה פי' תיבת אור, כלומר מכנה הקב"ה לאור בזמן שמראה חזקו
 וגבורתו ומביא פורענות לאור שהוא חזק וקשה (רא"ם), וכל הפסוק הזה שלפנינו היא הקדמה לאשר עתיד להמרות בהם,
 הקדים ואומר כלל גדול שהקב"ה מדקדק כחוט השערה לשלם לכל אחד פעלו המגיע לו בין לעובד בין לרע, ואפילו בני אדם
 אשר לב צר ועינים גשמיים להם מודים ומלדיקים את דיו (בא"י): (יז) כמו בן אדם המקנא קנאתו אינו מדקדק
 ברגונו ומכה כפי כמו אפילו הוא יותר מן הראוי: (יח) ובשעת עשייה אין נראה שבר לדקת הנדיק, לזה קראו להקב"ה אל
 אמונה כלומר אל נאמן: (יט) אס כבר אמר שהוא נאמן לרין לומר שאין עול, אלא אפילו נראה כעוולה לבני אדם אין

שינוי נוסחאות * שמו ואימותו * לעמוד לבא.

אור החיים

אחד מהם^(י"ג), או על דרך אומרים ז"ל (זוכר ח"ג
 רע"ג) שנפשות כל עוסקי תורה הם נילוני משה
 ולא דור המדבר לבד אלא עד סוף כל הדורות כל
 העוסק בתורה ברוך הוא במשה, ולזה כינה עסק
 התורה של ישראל אליו ואמר אקרא^(י"ז) והבן. עוד
 יראה אומרו כי שם ה' וגו' נחיתה טעם להנאמר
 אחר כך שהוא הבו גודל לאלהינו, והוא על דרך מה
 שאמרו ז"ל (ילקוט נח ס"ב) צפוסק (תהלים כ"ב)
 יושב תהלות ישראל שלא ישב ה' על כסא התהלות
 עד שאמרו לבא השמים ברוך ה' אלהי ישראל ולא
 היה לו נחת רוח כשאמרו לו אלהי שמים וארץ
 ואלהי המלאכים, ולזה צא דברו הטוב כאן ואמר

הבו גודל ומעלה לדבר זה שאינו חפץ ליקרא אלא
 אלהינו, והוא אומרו לאלהינו כי באמלעות
 שקוראים בתורה שהוא שם ה', והוא אומרו כי
 שם ה' אקרא^(י"ז) בזה כשמשבחין העליונים ואומרים
 ברוך ה' אלהי ישראל שבה זה יש בו גדולה ושבת,
 מה שאין בן כשאין ישראל עוסקים בתורה^(י"ז)
 ואומרים המלאכים ברוך ה' אלהי ישראל שבה זה
 גרוע מאד מטה מטה וישחקע הדבר שהרי הם
 מכחישים חס ושלוס כשאין עוסקין בתורתו
 שבאמלעותה יחס אלהותו עלינו, ורבותינו ז"ל
 דרשו הרבה דרשות (ספרי) וכפטיש וגו':
 ד. הצור תמים פעלו. (ט"ז) פירוש לפי שקדם

אור בהיר

לדן פי' משה מדבר בשם כל אחד ואחד כלומר בזה הלשון יאמר כל אחד כשילמוד. (לד) הגם שמדבר אל אחריהם הלא זה האחר
 הוא הוא בעלמו. (לז) פי' בעבור שאני לומר בתורה בשביל זה יש גודל בחיבת אלוקינו. (לח) אלא מתדמין ככל הגוים בית
 ישראל. (ט"ז) פירושו של רש"י ז"ל נאה מחוק ומתקבל, אבל לרין לדעת השייכות למה שלמעלה, גם למה כפל תמים פעלו דרכיו

וְיָא חֲפִימוּ הָיָא הוּא אַבּוּד וְאַתְּ דִּי יָהּ הוּא עֲבָדָךְ וְאַתְּקִנְךָ: ז אַדְרָבּר יוֹמִין דָּמִן עֲקָמָא

לְקַטּ בְּהִיר

רש"י

להעביר ולהרע (סס): הלווא הוא אביך קנך. שקנאך (סס), שקנך^ל צקן הסלעים^ל ובארץ חזקה (סס), שתקך בכל מיני תקנה (סס): הוא עשך. אומה באומות: ויבנך. אחרי כן בכל מיני צמים וכן^ל מכס כהנים מכס נביאים ומכס מלכים כרך שהכל (תלוי בול^ל) (ספרי - חלקי יו:י): (ז) זכר ימות עולם. מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו (ספרי): בינו שנות דר ודר. דור אנוש שהלויף עליהם (מי) אוקינום ודור הכתוב, שלכאורה היה לו לומר התגמלו זאת לה' (ג"א), אלא אמר הלה' תגמלו זאת שפירושו בשלמא אם תעשו זאת לאנשים בשר ודם מונן קצת ואין תמיהה כל כך כי כן דרך בני זמננו לגמול רעה תחת טובה אבל לה' הלא לעמך עשית וכנ"ל: (לא) הקשה בספר משכיל לדוד מה מכריחו לרבינו להביא דרך הב' והג', הלא דרך הא' שקנאך דהיינו שקנה אותך לו לעם הוא מדברי רז"ל בספרי והוא נכנס שפיר בפשוטו של תיבת קנך, משא"כ קנך שהוא מלשון קן לפור ושורשו קנן חסר נו"ן אחת, וכן לדרך הג' שהוא מלשון תיקון היל"ל תקן וחסר התי"ו, ולפי פשוטו היה לו להדגיש את הנו"ן שיהא הדגוש ממלא את חסרון הנו"ן או התי"ו, ותיך שהענין מכריחו, לפי שאמר הכתוב הוא אביך א"כ אתה בנו וכבר אמר שקנאך וכי יש לך קנין גדול מנן לאביו, לזה הביא גם דברי חז"ל אלו שהם קרובים לפשוטו שאמר שקנאך להיותך בנו ישב אותך בחזקה ובצטמון והתעלה אותך במדרגות גבוהות ורמות, ויהיה תיבת קנך כלל שכולל כל דבר בג' לשונות הללו וחזור הכתוב ומפרט, הוא עשך אומה באומות זה מה שאמר קנאך לו לעם, ויבונך יש בו ב' דברים כל מיני צמים זה מה שקנך צקן הסלעים, מכס כהנים וכו' זה מה שתקך, (ועיין באות ל"ג), וכן אחי שפיר ומדוייק מה שקדם לומר הוא "אביך" שב' דברים אלו עושה האב לבנו, קנאו שמציאו לעולם, קנו שעושה לו כל הצרכותו מאכילו מלבישו ומעדנו, תקנו לפי שאדם פרא יולד ואביו מתקנו בלימודים ונימוסים: (לב) משל הוא זאת לגשר וכדומה לו, שהלא כל העופות יש להן קן וכל האומות יש להם מושב, אלא ודאי פירושו קן טוב חזק ומוצטת לא כמו שאר עופות שקוננים באילנות ובצמחים, אלא כמו גשר שעושה קן בין הסלעים שמושמר ומוצטת מכל רוח סערה ואויב: (לג) צמים בארמי קן בעברי, כמו את הכיור ואת כנו ממורגם וית צסיסיה, כי פירושה כמעט כל המפרשים שכונת רבינו בפת"ח חמת הכ"ף לא בציר"י, ואענה בו גם אני חלקי, וכל דברינו בדרך אפשר, כי הגה לכאורה רבינו הרכיב כאן ב' מיני פירושים, בספרי הם ב' דיעות, וכן בגמ' (וכנראה שגפ"מ ביניהם להלכה עיי"ש) ויבונך מלמד שברא הקב"ה כוונות צאדם (לשון זאת כנו - רש"י) ואת"כ מציא הגמ' תניא היה ר' מאיר אומר הוא עשך ויבונך כרכא דלא ביה וכו', וכנראה שר' מאיר מפרשו מלשון נכון ומתוקן, לזה נראה לי לומר שהניקוד צריך להיות ציר"י חמת הכ"ף ולא פת"ח וכן מכס כהנים וכו' והוא כמו דבר אחר והם ב' פירושים (בד"א), ועיין באות ל"א בסופו, ובדפוס הראשון יש כאן דברים נוספים והם דיעותיהם של שאר התנאים שבספרי שלא הובאו בגמ': (לד) ופירש"י בחולין ועל נקמת ישראל נאמר שכל מושליהם מהם ולא מעם אחר עכ"ל:

אור החיים

ז. זכור ימות עולם. אמר ד' חלוקות כנגד ד' זכור ימות עולם שהם ששה ימי בראשית שם ימלא דברים שאמר בפסוק שלפני זה, כנגד אומרו קנך שרמז אומרו הלא הוא אביך שרמז בו שהוא הצורא אמר לציאת מלרים ושאר הטובות שבהם קנה אותנו

אור בהיר

במשלי י"א, ופירושו המונע עמו מיושר לבסוף יהיה לו למחסור, ופירושו כאן הוא, שאם היה יודע עם נבל זה שלעבוד את ה' הוא

דְרֹדְרֹד שְׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֶּךָ וַיִּקְנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לָךְ: בְּהַנְחֵל עֲלֵינוּ גוֹיִם בְּהַפְרִידוּ בְנֵי

אֶחָדְכֶם בְּשֵׁנֵי דֹר וַדָּר שְׁאֵל אָבִיךָ וַיִּחַי לָךְ סְבִיב וַיִּמְרוּן לָךְ: בְּאֶחָדְכֶם עֲרָאָה עֲמָמִיא

לקט בהיר

רש"י

לה) לפי שדרך הראשון דחוק קצת שאמר כלל זכור ימות עולם ואח"כ אמר פרטים בניו שנות "דור ודור" ואין בכלל אלא מה שצפרע, וצפסוק הסמוך חוזר לפרט דברים אלו עוד הפעם, והגם שבאמת נכון מאוד לפי פשוטו שכן דרך המשורר להכפיל דבריו במלות שונות, אבל פשוט הוא שחורתינו הק' מלאה מפרד"ס וכל היכא דאפשר למדרש ודאי דדרשינן: לו) מה שהיעיב לכם כנר, וזה יהיה פי' זכור ימות עולם, ודרך זה לבדו ודאי שלא די שחון ממה שנראה כדרוש ולא פשט קשה לומר על ימות המשיח ועל עולם הבא דור בלשון יחיד שהלא נלחיות הם (מ"ל): לו) לפי דבר אחר שבאמרת הקודם אפשר לומר שעל זה כיון שהנביאים יגידו לך ימות המשיח ועולם הבא (מ"ל):

המבול ששטפס (סג), דבר אחר (יח) לא נתחסס לבצבס על שעברי"י בניו שנות דור ודור להכיר להבא שיש בידו להיעיב לכם ולהנחיל לכם (שנות דור ודור) ימות המשיח והעולם הבא (סג): שאל אביך. אלו הנביאים (יח) שנקראו* אצות כמו שנאמר באליהו* (מ"ב ז' י"ג) אבי אבי רכב ישראל (סג): זקניך. אלו החכמים (יח) ויאמרו לך. הראשונות (יח): ח) בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקב"ה למכעיסיו את חלק נחלתם הליפס"ם ושטפס (סג): בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה

שינוי נוסחאות * ענקאים * באלוש

לח) זקן זה קנה חכמה, והס למדו וידעו בקבלה את ימות עולם: טל) אבל על העמידות לא שייך אמירה כי בבחירה תלי' והוא עומד ומתרה בהס: מ) אולי שרצונו לפרש מיצת בהנחל מלשון נחל שוטף, או אפשר שמגוס הכתוב ולא גמר דבריו המובנים, שמאמר שאמר אח"כ בהפרידו בני אדם נשמע שמה שאמר קודם לזה לא היה באופן זה שהפרידס, וזה דוחק ורחוק (בר"א), ואפשר עוד לומר שפירושו זכור ימות עולם

אור החיים

הפרידס ונתן חלק לכל שר ושר, ואופן החלוקה שטעה בהס כשיצב גבולס היחה למספר בני ישראל, פירוש יש לך לדעת כי כל מעשה ה' עשה זה לעומת זה טוב ורע וכל נפשות שבצבאיים נטעס ה' מצ' אילנות אילן אחד טוב ואחד רע, אילן הטוב הוא אדם הראשון, אילן הרע הוא ס"מ אדם בליעל, וכשטעא אדם הראשון ונתערב רע בטוב חזרו להיות יולאים מהולדת אדם הראשון גם נפשות רעות עד שיטאה נפש אחת עהורה שבה כלולות כל הנשמות הקדושות ונחברר האילן הטוב מחדש וזה הוא יעקב אבינו עליו השלום, ולזה אמרו (צ"מ פ"ד). שופריס דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם קדמאה והבן הדברים, ואילן זה יש צו ע' ענפים והס ע' נפש שירדו למלרים, ואשר על כן כאשר הפריד ה' האומות הליב גבולס למספר

אור בהיר

יושר לא היה מונע עמו, שהיה מכיר שזה יהיה לו למחוק, אבל מן ממה שהוא נבל גם אינו חכם, ולפי סברתו אין זו יושר (ג) שהס רואים עולמם בחייהם. (בר) ולא אמר מה היה לו, וכן בהפרידו בני אדם. (ג) זה פי' מיצת עליון, ומיבת בהנחל הוא

בפרשיותה בני און
עממיא למגין בנ
הקא רני עמו

בידו* להעצורס מ
גבולות עמים קי
ישראל. בשביל (פ)
מבני סס, ולמספן
שירדו למלרים הלי
(ט) כי חלק ה' עב
כבוש ציניהס (י)
עמו, ומי הוא עמו.
באצות המשולש צב
אציו וזכותו הרי ו
גדילים (י) (סס), והו
ישמעאל בן אברה
שינוי נוסחאות * בדין * י ב
שלין לו שייכות לענין ו
המיים הק' שכתב שגב
מדברי וזה"ק ומרן הא
ולפי פשוטו פי' כבוש ו
יחד נעשה חבל, וכאילו
כמו (לעיל ג' ד) חבל

בני ישראל עשה מו
והכוונה צה"י) כדי
כל עקף מטפני הקו
הרע, וזה הוא סוד
שרגלים של הקדושה
וגמלאים ענפי יעקב
ואמר כי חלק ה' ע
שהאומה אשר בחר
הס ישראל לזה נתן
ישראל על כל האומ

פועל יוצא כלומר הנחיל ו
שנקראת מות. (סב)
ישראל. (סד) ר"ל נחל
להשתלשל החבל. (סז)

אָדָם יֵצֵב נְבִלָת עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ַּ בִּי חֶלֶק יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב

בְּפִרְשׁוּתָהּ בְּנֵי אֲנָשָׁא קִיּוּם תְּחוּמֵי
עַמְמָא לְמִנְן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ט אָרִי
חֶלְקָא דִּי עִמָּה יַעֲקֹב עֵרֵב

רש"י

לקט בהיר

שכשהנחיל לדור אנוש ודור המבול נחלתם מה הנחילם הלא
הציפס ושטפס (סה"י): (מא) ויש גורסין היה "בדין",
ונכון הוא, ופירושו או בהפרידו את דור הפלגה לנבול
לשונם להפרידם ולהפיסם היה ראוי להעבירם שאינו מותר
לשום מרד ופשע וכמו שעשה דבור המבול ודור אנוש ולא
משום וחרנות עשה לקיימן אלא בשביל מספר בני ישראל,
ואין להקשות היה לו להעבירם מן העולם ולהשאיר אחד
מהם להוציא ממנו חלקו בניי וכמו שעשה בנת, שהוא סוד
בענין גלגול הנשמות ותערוכת קדושה עם הקליפה עמוק
עמוק מי יכילנו, ועיין לקמן: (מב) זו כמו דבר אחר,
שלפי האמור חיצת גבולות ומיצת מספר הם רק למליצה
ואין לורך בהם לפשט הכתוב, והיה די לומר יצב עמים לבני
ישראל כלומר ללורך בני ישראל, לזה הביא גם מדרשו (הגם
שאין לו שייכות לענין הפרשה) שזה לעומת זה עשה הקב"ה מספר האומות לעומת מספר בניי (כ"ל): (מג) ועיין באור
המייס הק' שכחג שגם לפי דרך השני של למספר בני ישראל ישנו לנתינת טעם זה של כי חלק ה' עמו, והוא ע"פ סוד
מדברי זוה"ק ומרן האר"י ז"ל, ובספר משכיל לדוד הלביש אותו דעת רבינו באומרו כנוש בנייהם, ועיין לקמן באות מ"ה,
ולפי פשוטו פ"י כנוש עמו, והיא רבקה אמנו ורחל וכו' שעתידי היה כלל ישראל לנחת מהן: (מד) כלומר ג' חוטין שזריין
יחד נעשה חבל, וכאילו אמר יעקב חבל נחלתו, וזו מדרשו, אבל פשוטו ידוע הוא שגם חבל פירושו חלק ונחלה גבול וגורל,
כמו (לעיל ג' ד') חבל ארובת, או (פה ק"ה י"א) את ארץ כנען חבל נחלתם: (מה) פ"י השבעים נפש, ורצונו בזה ליישב

בדור* להעבירם מן העולם^ט ולא עשה כן אלא יצב
גבולות עמים קיימם ולא אצדם: למספר בני
ישראל. בשביל (מספר) בני ישראל שעתידיים לנחת
מבני שס, ולמספר שבעים נפש^ט של בני ישראל
שירדו למלרים הליב גבולות עמים שבעים לשון (סג):
(ט) בִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ. למה כל זאת, לפי שהיה חלקו
כנוש בנייהם^ט ועתידי לנחת (מהס), ומי הוא חלקו,
עמו, ומי הוא עמו, יעקב חבל נחלתו, והוא השלישי
באבות המשולש בשלש זכויות, זכות אבי אביו וזכות
אביו וזכותו הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי בג'
גדילים^ט (סג), והוא ובניו^ט היו לו לנחלה, ולא
ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו* של יצחק:

שנינו נשמות • בדין • בן יצחק

אור החיים

ישראל הנה הוא מולך על כל העולם כולו^ט,
ואומרו חלק ה' עמו^ט יכוין אל ישראל אחר שקבלו
התורה שאז יקראו בשם עם ה', ואומרו יעקב חבל
(פירוש) פי החבל^ט שהוא ראש הנחלה, והוא מה
שהעירוחיך אליו ברמז אומרים ז"ל שופריה דיעקב
וכו'. עוד יכוון לומר להיות שיש צ' בחינות בנשמות,
יש שבאה מעולם עליון ולזה יאמר חלק ה' פירוש
חלק מה' צ"ה כביכול^ט, ויש נפשות שבאות ממקום
הנקרא נחלת שדי ולזה יקרא יעקב חבל נחלתו,
ודקדק לומר חבל לרמז ענין גדול אשר גילו יודעי

בני ישראל עשה מהם ע' כנגד ע' ענפי הקדושה,
והכוונה בזכ"ס כדי שתהיה כל בחינה ובחינה של
כל ענף מענפי הקדושה מושלת על שכנגדה בחלק
הרע, וזה הוא סוד (משלי ה') רגליה יורדות מות,
שרגלים של הקדושה דורכים על ראשי הקליפה^ט,
ונמלאים ענפי יעקב שולטים ומולכים על האומות,
ואמר כי חלק ה' עמו^ט פירוש טעם לזה, להיות
שהאומה אשר בחר לו ה' שיהיה הוא המושל עליה
הם ישראל לזה נחכוון ה' והמליך ונישא את בני
ישראל על כל האומות וזה באשר הוא מולך על

אור בהיר

פועל יוצא כלומר הנחיל את הגוים לעליונים ולא לקחם לעלמו. (ס) מה זו טובה שמספר הגוים כמספר בני ישראל. (סא)
שנקראת מות. (סב) על מה נתן טעם. (סג) כי מה שקנה עבד קנה רבו. (סד) עמו בכינוי ולא אמר חלק ה'
ישראל. (סה) ר"ל נחלתו הם הע' נפש, וראשו ופיו של הנחלה הוא יעקב אביו עליו השלום, שהוא המקור והשורש, וממנו התחיל
להשתלשל החבל. (סו) שמילוק יש בין חלק ה' שהוא ממש חלק ממנו כביכול, בין נחלתו ואינו חלקו, הגם שהוא מחובר בחבל, וכמו

חָבַל נַחֲלָתוֹ: יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יִלֵּל יִשְׁמֹן יִסְבְּבֵנָהוּ יְבוֹנְנֵהוּ

אֲחַסְנָתָהּ: יִסְפִּיק צְרִיבֵיהוֹן בְּאֶרֶץ מִדְבָּרָא וּבֵית צְחֻנָא אַתְר דִּי לִית מִיָּא אֲשֶׁרֶנוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְשִׁכְנָתָהּ

לקט בהיר

רש"י

הכחוש והשייכות גם לפי דרך הב' במאמר הקודם (רא"ם), ועיין עוד בלות מ"ג: מו) בלשון רבים הם בניו של יעקב האמורים, והכתוב אומר ימצאהו בלשון יחיד שייך על עמו הנזכר בלשון יחיד, ואמר מלא לו "נאמנים" כמו (נחמ' ט' ח') ומלאה את לבבו נאמן לפניך, שהלא לא במדבר מלא אוחס אלא במנאים, גם הוא נתינת טעם למה באמת לא לקח בני עשו וישמעאל לעמו ונחלתו, לפי שאלו מלא נאמנים לא כן בני ישמעאל ועשו (רא"ם), וזהו יש לתת טעם למה שינה הכתוב את הסדר לומר קודם שקבלו את התורה ואח"כ שיאלו למהו ילל ישימון, משום שלא שאל הקב"ה מעשו ומישמעאל שיאלו למדבר, ואין להוכיח מליאת ישראל למדבר שדוקא הם נאמנים, אלא מקבלת התורה, לזה סמך

(ו) ימצאהו בארץ מדבר. אוחס"ם מלא לו נאמנים בארץ המדבר (שם), שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו מה שלא עשו (בני) ישמעאל ועשו*, שנאמר (ל"ג ב') ורחם משעיר למו הופיע מהר פארן: ובתהו ילל ישימון. ארץ זיה ושמה"ם מקום יללת חניניים* וזנות יענה (שם), אף שם נמשכו אחר האמונה ולא אמרו למשה היאך נלא למדברות מקום זיה* ושמוון, כענון שנאמר (רמ"ג ב') לכתך אחרי במדבר: יסבבנהו. שם סבבם והקיפם צעננים, וסבבם דגלים"ם) לארבע רוחות (שם), וסבבן בתחתית הכר שפכו* עליהם כגוגית: יבוננהו.

שינוי נוסחאות • ובני עשירי • תיגס • צדו • סכסכו • כפחו

קבלת התורה לאומרו כי חלק ה' עמו, ואח"כ אמר שיאלו באמונה למקום תהוה וסכנה וסמך לו שבשגיל זה סבבם צעננים ויכרנהו כאישון עינו: מז) זיה פירושו של תהוה, ושמה פירושו של ישימון, ומינת ילל פירושו יללת וקולות של נחשים וחיות הזורקים פחד על שומעיהן, ונתן הכתוב אותו באמצע, גם חסר לומר ילל חיות, כי כן דרך המשורר להמליך לדג ולערב דברים המוצגים, וכן פירשו רש"י ז"ל: מח) אמר ב' מיני סיבובים, שהוא כניכול סבבם מבחוץ צעננים והם בתוך, גם סבב אותם דגלים כביצו והוא באמצע (ועיין לקמן בלות ר"א), כי שניהם נכנסים בפ"י מינת יסובבנהו, ואמר עוד וסבב עליהם את ההר, לפי שסביבת העננים נכלל באומרו יכרנהו כאישון עינו, גם הוא הקדמה לאומרו יבוננהו, יסובבנהו צהר כדי

אור החיים

חן כי כל נפש החיונית שבאדם יש לה חוט אחד דבוק עם שורשה והוא יולא מהנחירים ודבוק בשורשו למעלה ומשם יונקת הנפש לחיות, ועל נפש הרשע אמר הכתוב (במדבר ט"ו) הכרת חכרת וגו' פירוש שאותו השורש הדבוק מהנפש למקום שממנו חולצה יכריתנו ה' ושוב אין לה יניקה וזו היא מיתת רח"ל, ובדיוקים נאמר (דברים ד') ואתם הדבקים בזה' אלהיכם חיים וגו', והוא אומרו חבל נחלתו והבן:

(לקוטי תורה וירא) שאם היו ישראל מתעכבין במנאים היו נטמעים שם לעד לעולם כי היו נכנסים בני שערי עומאה"ם, לזה אמר ימצאהו בארץ שהיא מדבר פירוש חרבה ואין בה ממש, ולזה לא אמר ימצאהו במדבר אלא בארץ מדבר והבן. ואמר עוד שמלצד שהארץ מדבר מצלי ניאון קדושה אלא שהוא תהו יליל ישימון פירוש מלאה טיטופת ועומאה, והמלא שאמרו בזהר (ח"א ט"ו). כי תהו הוא בחינת קליפה אחת"ם) וכמו כן יליל ישימון שהם בחינת הרע, שהמקום מושלל מהטוב ומוכלל מהרע, ולזה ה' סבבו פירוש לשון שמירה, ואמר לשון עתיד"ם, לומר שאותה שמירה שעשה לו לא נעדרה ועודנה תהיה תמיד"ם), והכוונה בזה

אור בהיר

שגמר אומר. סז) אם הוא ארץ אינו מדבר, ואם הוא מדבר אינו ארץ. סח) ר"ל היה ריק מקדושה, והיה מלא טומאה. סט) ואינו פ"י תהו ריק. ע) יסובבנהו, ולא אמר סבבו. עא) והוא נחיות, כמאמר בעל ההגדה לא את אבותינו

אלפנון פתנמי פבבת עיניה

שם צתורה וצינו ומן האומות ה' שבעין"ם שהמל ימצאהו (סיפק) כמו (במד' י"א כ"ג) (יחושע י"ז ע"ז): לשכינתיה (אונק) רוחות (ספרי): (יא)

הס: נא) כנר פ אפשר שמה שאמר

שהוליאם ממקוב שצאותו מקום ע מלרים היה שומ (ו) וממקנה ישר (כ"ו), ולכל בני י ולא יחן המשחוי יסובבנהו"ם, וא להם תורה שה כאישון עינו ענ הנלרכה"ם, ואו (זכרי' ב') כל הו בזה"ם) כדרך שא צה והטעם ללד ואין הרוחני כ הרשע"י (זוהר ר דסבלא אשא נוי להענישה היא א חמלא (שם) שגפו

וכי' אלא גם אומנו ו והשמירה שם. ע' פירוש אפילו בלא מכו יסובבנהו וזה סביבה ז יכרנהו שלא ליגע בנה

אֶפְנֹן פְּתָנְמִי אֹרִיתָא נְטָרְנֹן יִצְרָנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינֹן: יא כְּנִשְׂרָא יַעִיר כְּבַבְת עֵינֵיהוֹן: יא כְּנִשְׂרָא

לקט בהיר

רש"י

שם צחורה וצונה (שס): יצרנהו. מנחש שרף ועקרצ ומן האומות (שס): כאישון עינו. הוא השחור שבעין (שס) שהמאור יולא הימנו, ואונקלוס תרגם ימלאהו (סיפק לרכיהו) יספיקהו כל לרכו צמדבר, כמו (במד' י"א כ"ג) ומלא להם, לא ימלא לנו! ההר (יהושע י"ז ע"ז): יסבבנהו. אשריגון סחור סחור לשכינתיה (אונק) אהל מועד צאמצע"ט) ודי דגלים לדי רוחות (ספרי): (יא) כנשר יעיר קנו. נהגס צרחמים הס: נא) כנר פירש זאת רצונו לעיל, ואפשר שרצונו לומר שגם האונקלוס מסכים צוה לפירושינו שהוא מן הספרי, או אפשר שמה שאמר לעיל וסבבס דגלים פירושו שהעמיד את מותניהם דגלים סביב כדי שיהיה להם שמירה מכל זד, ופי

אור החיים

שהוליאם ממקום הרע ההוא שלא נעמעו שם, עוד שצאוחו מקום עלמו"ט) כשהיה מביא ה' המכות על מלרים היה שומר אוחס, על דרך אומרו (שמות ע' ו') וממקנה ישראל וגו', רק בארץ גושן וגו' (שם כ"ו), ולכל בני ישראל היה אור וגו' (שם י' כ"ג), ולא יתן המשחית וגו' (שם י"ג כ"ג), והוא אומרו יסובבנהו"י, ואומרו יצוננהו פירוש על ידי שנתן להם תורה שהוא מקור הצונה שצוה ילרנהו כאישון עינו על דרך אומרו (משלי ז') תצונה תנלרכה"י, ואומרו כאישון עינו כמאמר הנביא (זכרי' ז') כל הנגע צכס נגע צצצח עינו, והכוונה צוה"י) כדרך שאין העין סובלת נגיעת אלצבע האדם צוה והטעם לזד כי גוף האלצבע עכור והעין זכה ואין הרוחני סובל הגשמי, והוא סוד מאמר הרשב"י (זוהר ח"ב רי"א): שאמר ווי לה לנשמחא דסבלא אשא נוכרחא פירוש שהאש שצו נכנסת להענישה היא אש נכרית צערך אש הנשמה, ולזה תמלא (שם) שפש הלדיק תצובל צאש הנקרא נהר

דינור"י) פירוש צעוד שלא נחרחק האש ולא נגשס שצוה לא ילעערו והצן סודס של דברים, והוא אומרו כאן כאישון עינו כי הם רוחניים וכל חוץ מהם גשמי ולזה יריעו וישחיתו צהס אפילו נגיעת העכור"י) כמו שיריע נגיעת יד צאישון עין, וזה היה אחר שהנחילס התורה, ולזה קדם לומר יצוננהו ואחר כך אמר ילרנהו כאישון עינו"י, והוא טעם מלאת לא העשה"י) והצן. עוד ירלכ אומרו יצוננהו ילרנהו על דרך אומרס ז"ל צמסכת שצח (צרכות י"ד): ג' לריכיס שמירה ואחד מהס הוא חלמיד חכס, והטעם לפי שהמזיקיס מתקנאיס מנמלעת צן תורה ומתגריס צו, לזה אמר יצוננהו פירוש יתן לו התורה שנקרחת תצונה לזה חל עליו לשומר כאומרו ילרנהו וגו':

יא. כנשר יעיר קנו. רז"ל (ספרי) דרשו מה שדרשו צו, וחון מדצריהס יתצאר על דרך אומרס ז"ל (ויק"ר פי"ז) כי כשישראל עוצרי רצונו אין צעל הדין נוגע צנפשות תחילה

אור בהיר

וכו' אלא גם אומנו וכו'. עב) פירוש חון ממה שהוליאם משס, גם עודס שס שמרס. עג) וצוה כלל צ' דברים, היליאה, והשמירה שס. עד) פי' תצונה שכן שהיא התורה מלגור אוחך. עה) פי' למה למשל הזה. עו) והוא אש רומני. עז) פירוש אפילו צלל מכה, אלא צנגיעה. עח) שאס לא כן היה הנצירה קודס חיקף כשיאלו, ולמה חלפס הכחוב, וגס כפל, שכבר אמר יסובבנהו וזה סביעה וזה נצירה, אלא ודאי מה שסבבס היה קודס קבלת התורה, וזה היה שלא להכות בהס, אבל אחר קבלת התורה גס ילרנהו שלא ליגע צהס, וכן בדרך הב', הגס ששמרס מקודס, אבל אחר שנעשו צני תורה לריכיס שמירה על שמירה. עט) שמי

יום טוב

פרק רביעי

ראש השנה

לא

עין שישמח
ג' מצוה

שנה היא דערה דיומה היא - לעולם כל היא ומתפתק
 מילתא כגון כהנהגה דלא היום קודם לא שייך למתיר דחלו ויהי הוא
 מול לא שייך למתיר דקודם לא למתיר כלל והנה היינו עומד לחזק
 (ז) קודם (י) הערכים: חוזרת שנים - רהסם שים פירקין והנה תחלה
 האויש נכחה אחת וצור נכחה שניה וכן מול: עשר מאשעו כ"י
 מאסו דלויזי מתני' נהקטס על יכנה
 נקט לה הכה למימר טעם גלגלה
 סנהדרין בימי רבן יוחנן שקיים גלות
 ראשונה שגלו מדרסאיס:נסמעה קטניה
 כשהתקן מעל ישראל מעט מעט
 כשהחילו: ומצד: שקתיה רגילה
 לשכון סם נבתיק על אחד מן
 הכרובים טעשהסמלה העומדן כן
 אחד לשכון תלפון ואחד לדרכים
 ומכרוב למתקן:צביות: ומתקן היות
 תלמי: לעודה בין החולס ולמנחם:
 ומתקן למנחם: תלפון: וממנחם לנג
 (ג) ומגן לחומת העירה ומחומה
 לעיר: לירושלים: ומעיר להר: יחסיים
 וכל טקוסים הללו לפי שקתיה היה
 משתלק ומלפס שקטוב: וירכב על
 כרוב לא גרסיין דהיהו ביעות
 מלגיים קאלר והיי גרסיון מלפסין
 לכרוב ומכרוב למתקן דכתיב וטעמיה
 לך סם וגו' (ג) וכבוד אלף יקראל
 נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו אל
 משקן הכיב למדט שהחיל עוקר
 כטינה היתהעל הכרוב ובימי יוחנןקל
 נכשולקמטס לכרוב ושהכה סם כמה
 וימיס כדכתיב מעל הכרוב אשר היה
 עליו (ומטס): למתקן: ויחילס היות
 וגו' - ויחוקל כתיב אחד סילוק מן
 הכרוב אל המתקן: נכב על המנחם:
 ותע"ג דהיי' קראל טמנס קאלר לוי
 איללס יסחאל חרות הכרוב
 (ה) היה ממנחם על העמוד ועל כרוב
 סילוק סכרין היו דכך ילולס:תקטוב:
 לכתב על פסג גג - מלחם מדניס
 יללס חכר על הפטינה לחזור טמנה
 המך עוב על הכתקל אל גג משכת
 עט חסם מדני' ככסה יקראל שהענינה
 אלס כטיכל וימיס חכר בית שכתבו על
 חת הכתול עט הפטינה: עוב לשכת
 כתיב מדכר: כטיה דקרא מלחם
 מדניס [כטס]: עד אשר יאשעו:
 שוחוקו חס עמלס חסמיס ומטס חכר
 מדניס: מטוס נכתקל מדס: מלכתס
 הנהגה לחסיות: חסיות עטן לסס כתיב
 הכיב ויכס סטס למר טלל דט דויו
 כטס דחור דכטי' רחלס כדלחמי'
 כטיהדני (דף מ"ג) וכל הכך גלות
 דכטיהדני דניס עני קאלר ומטענה
 דכטינה צבית רלחמי קאלר:
 ולמיכנה

שנתי היום דערה דיומה היא - לעולם כל היא ומתפתק
 מילתא כגון כהנהגה דלא היום קודם לא שייך למתיר דחלו ויהי הוא
 מול לא שייך למתיר דקודם לא למתיר כלל והנה היינו עומד לחזק
 (ז) קודם (י) הערכים: חוזרת שנים - רהסם שים פירקין והנה תחלה
 האויש נכחה אחת וצור נכחה שניה וכן מול: עשר מאשעו כ"י
 מאסו דלויזי מתני' נהקטס על יכנה
 נקט לה הכה למימר טעם גלגלה
 סנהדרין בימי רבן יוחנן שקיים גלות
 ראשונה שגלו מדרסאיס:נסמעה קטניה
 כשהתקן מעל ישראל מעט מעט
 כשהחילו: ומצד: שקתיה רגילה
 לשכון סם נבתיק על אחד מן
 הכרובים טעשהסמלה העומדן כן
 אחד לשכון תלפון ואחד לדרכים
 ומכרוב למתקן:צביות: ומתקן היות
 תלמי: לעודה בין החולס ולמנחם:
 ומתקן למנחם: תלפון: וממנחם לנג
 (ג) ומגן לחומת העירה ומחומה
 לעיר: לירושלים: ומעיר להר: יחסיים
 וכל טקוסים הללו לפי שקתיה היה
 משתלק ומלפס שקטוב: וירכב על
 כרוב לא גרסיין דהיהו ביעות
 מלגיים קאלר והיי גרסיון מלפסין
 לכרוב ומכרוב למתקן דכתיב וטעמיה
 לך סם וגו' (ג) וכבוד אלף יקראל
 נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו אל
 משקן הכיב למדט שהחיל עוקר
 כטינה היתהעל הכרוב ובימי יוחנןקל
 נכשולקמטס לכרוב ושהכה סם כמה
 וימיס כדכתיב מעל הכרוב אשר היה
 עליו (ומטס): למתקן: ויחילס היות
 וגו' - ויחוקל כתיב אחד סילוק מן
 הכרוב אל המתקן: נכב על המנחם:
 ותע"ג דהיי' קראל טמנס קאלר לוי
 איללס יסחאל חרות הכרוב
 (ה) היה ממנחם על העמוד ועל כרוב
 סילוק סכרין היו דכך ילולס:תקטוב:
 לכתב על פסג גג - מלחם מדניס
 יללס חכר על הפטינה לחזור טמנה
 המך עוב על הכתקל אל גג משכת
 עט חסם מדני' ככסה יקראל שהענינה
 אלס כטיכל וימיס חכר בית שכתבו על
 חת הכתול עט הפטינה: עוב לשכת
 כתיב מדכר: כטיה דקרא מלחם
 מדניס [כטס]: עד אשר יאשעו:
 שוחוקו חס עמלס חסמיס ומטס חכר
 מדניס: מטוס נכתקל מדס: מלכתס
 הנהגה לחסיות: חסיות עטן לסס כתיב
 הכיב ויכס סטס למר טלל דט דויו
 כטס דחור דכטי' רחלס כדלחמי'
 כטיהדני (דף מ"ג) וכל הכך גלות
 דכטיהדני דניס עני קאלר ומטענה
 דכטינה צבית רלחמי קאלר:
 ולמיכנה

רבינו הגאון

שנתי היום דערה דיומה היא - לעולם כל היא ומתפתק
 מילתא כגון כהנהגה דלא היום קודם לא שייך למתיר דחלו ויהי הוא
 מול לא שייך למתיר דקודם לא למתיר כלל והנה היינו עומד לחזק
 (ז) קודם (י) הערכים: חוזרת שנים - רהסם שים פירקין והנה תחלה
 האויש נכחה אחת וצור נכחה שניה וכן מול: עשר מאשעו כ"י
 מאסו דלויזי מתני' נהקטס על יכנה
 נקט לה הכה למימר טעם גלגלה
 סנהדרין בימי רבן יוחנן שקיים גלות
 ראשונה שגלו מדרסאיס:נסמעה קטניה
 כשהתקן מעל ישראל מעט מעט
 כשהחילו: ומצד: שקתיה רגילה
 לשכון סם נבתיק על אחד מן
 הכרובים טעשהסמלה העומדן כן
 אחד לשכון תלפון ואחד לדרכים
 ומכרוב למתקן:צביות: ומתקן היות
 תלמי: לעודה בין החולס ולמנחם:
 ומתקן למנחם: תלפון: וממנחם לנג
 (ג) ומגן לחומת העירה ומחומה
 לעיר: לירושלים: ומעיר להר: יחסיים
 וכל טקוסים הללו לפי שקתיה היה
 משתלק ומלפס שקטוב: וירכב על
 כרוב לא גרסיין דהיהו ביעות
 מלגיים קאלר והיי גרסיון מלפסין
 לכרוב ומכרוב למתקן דכתיב וטעמיה
 לך סם וגו' (ג) וכבוד אלף יקראל
 נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו אל
 משקן הכיב למדט שהחיל עוקר
 כטינה היתהעל הכרוב ובימי יוחנןקל
 נכשולקמטס לכרוב ושהכה סם כמה
 וימיס כדכתיב מעל הכרוב אשר היה
 עליו (ומטס): למתקן: ויחילס היות
 וגו' - ויחוקל כתיב אחד סילוק מן
 הכרוב אל המתקן: נכב על המנחם:
 ותע"ג דהיי' קראל טמנס קאלר לוי
 איללס יסחאל חרות הכרוב
 (ה) היה ממנחם על העמוד ועל כרוב
 סילוק סכרין היו דכך ילולס:תקטוב:
 לכתב על פסג גג - מלחם מדניס
 יללס חכר על הפטינה לחזור טמנה
 המך עוב על הכתקל אל גג משכת
 עט חסם מדני' ככסה יקראל שהענינה
 אלס כטיכל וימיס חכר בית שכתבו על
 חת הכתול עט הפטינה: עוב לשכת
 כתיב מדכר: כטיה דקרא מלחם
 מדניס [כטס]: עד אשר יאשעו:
 שוחוקו חס עמלס חסמיס ומטס חכר
 מדניס: מטוס נכתקל מדס: מלכתס
 הנהגה לחסיות: חסיות עטן לסס כתיב
 הכיב ויכס סטס למר טלל דט דויו
 כטס דחור דכטי' רחלס כדלחמי'
 כטיהדני (דף מ"ג) וכל הכך גלות
 דכטיהדני דניס עני קאלר ומטענה
 דכטינה צבית רלחמי קאלר:
 ולמיכנה

10

ליכית או ישראלי וישראלית ויהיו: נחמתיס בירת האויזי נקראת ככס כטיהת החיין'
 יללס חכר על הפטינה לחזור טמנה
 המך עוב על הכתקל אל גג משכת
 עט חסם מדני' ככסה יקראל שהענינה
 אלס כטיכל וימיס חכר בית שכתבו על
 חת הכתול עט הפטינה: עוב לשכת
 כתיב מדכר: כטיה דקרא מלחם
 מדניס [כטס]: עד אשר יאשעו:
 שוחוקו חס עמלס חסמיס ומטס חכר
 מדניס: מטוס נכתקל מדס: מלכתס
 הנהגה לחסיות: חסיות עטן לסס כתיב
 הכיב ויכס סטס למר טלל דט דויו
 כטס דחור דכטי' רחלס כדלחמי'
 כטיהדני (דף מ"ג) וכל הכך גלות
 דכטיהדני דניס עני קאלר ומטענה
 דכטינה צבית רלחמי קאלר:
 ולמיכנה

הנהגה לחסיות: חסיות עטן לסס כתיב
 הכיב ויכס סטס למר טלל דט דויו
 כטס דחור דכטי' רחלס כדלחמי'
 כטיהדני (דף מ"ג) וכל הכך גלות
 דכטיהדני דניס עני קאלר ומטענה
 דכטינה צבית רלחמי קאלר:
 ולמיכנה

רבות הברא

פרשת האזינו

76

של משה כי גופם מזוכך יותר מדורו של ישעי כידוע וק"ל. [תקנ"ד—נ"ח].

האזינו השמים והדברה ותשמע הארץ אמרי פי, הנה בחרגום מפרש כי שם ה' אקרא על חפילה ע"ש על כן גם אני אפרש קרא זה על חפילה, כי כ' מג"ח [רס"ו ל"ח]. בשם ספר הגן לבעל מחשבה חפילה ואמר שם פ"י, וקשה לי וכי יועיל שם לבעל בחירה אנושית ומאן דלא מכוון מחיין ל"י במרזפתחא דפפתחא [כברכות ל"ד]. וי"ל דודאי מחשבה שהיא מחלק נפש המשכלת שמהשצ צדדים זרים לזה לא יועיל השצעה כי הבחירה חפשית, אך יש מחשבה חלונית מלד כח המדמה שצגוף שלפעמים קלופה מתלבשת בו לזה מהכי השצעה בשם פ"י — וידוע ממאחז"ל על יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו כי הנשמה נקרא שמים והגוף ארץ [סנהדרין ל"א:], וכבר כ' לעיל שצריך להוכיח נפשו בחללת חפילה ליישרה אל ה' *). וזהו האזינו השמים והדברה דברי תוכחות להנשמה הנקראת שמים ולגצה לא מהכי השצעה, ותשמע הארץ הגוף ישמע אמרי פ"י הוא השצעה כ"ל [תקס"ח].

האזינו והשמים, פי צמעי ה' ע"ד השמים מספרים כבוד אל שפ"י חוקות השמים ומשעריהם יסופר כבוד אל בכל העולם, ומ"מ תורה ה' תמימה ויחר, ואמר מרע"ה האזינו השמים כמו שחוקו עתה מסיפוריכם ותשמע הארץ ויושעיה אמרי פי בתורה שנתן לנו ה' שהיא מספרת יותר כבוד שמו אלו חוכן דצרו ז"ל — וי"ל דמ"מ יפה אחז"ל [ע"ז ג']. דשמים וארץ נוגעין בעדותן הן דכתיב אם לא צריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, לא אמר שמים וארץ לא שמתי אלא חוקות שמים וארץ, כי הנה ע"י חוקות השמים וארץ וההבגותיהם את העולם יסופר כבוד אל — אבל מ"מ לא ידע כמה ועבוד ה' ואיך יעבדנו ומח רלונו כ"א ע"י התורה הקדושה, אך לא יתן הקצ"ה תורה אלא למצדקתי והיינו כגון אשע"ה ע"י שהצין ע"י גלגלי שמים כי יש לעולם מנהיג ואין אלו מנהיגים עממן וחקר ודרש ולא השוג

האזינו ע"י חשו זכרון יוסף [חל"ח סי ע"ז] דהזיו לך קא"י על מרע"ה זיו קרני הוד ונדחק מ"מ אמר לך לנוכה, וי"ל ל"ך גמטרי חמשים שהי' לו מחמשים שטרי צינה שהשיג מהם מ"מ כידוע [ר"ה ספ"ק], והנה איתא דזכה לזה ע"י א' זעירא דויקרא ע"י ונקוב ראובני שם, והרמז האזינו אותיו הזיו א' נ. [תקפ"ט].

76

הזי"ר ל"ך ע"י השצעה זכרון יוסף וכבר כתבתי במק"ח [ע"י דח"ס כרך א' דף כ"ה עור ג']. וי"ל דהרי למרע"ה ניתנו כל הכתרים שהורידו ישראל עדים צבר חורב והם המה קרני הודו [כשצת פ"ח:], וי"ל שאינו לו בעלם אלא שנקדו לו כפקדון עד שיזכו להם ישראל ויוחזרו להם כאשר באמת לע"ל שמחה עולם על ראשם [שצת שס:], ועל כן השבו ישראל הזיו הבורא אינו לו בעלם, אך כשמת מרע"ה ולא הופקדו אלא יהושע אלא היו פניו לפני לזכה אמרו או לאותה צושה [כצ"צ ע"ה:], ואמרו למשה הזיו לך לגמרי בעלם ולא רק כהופקד אלא. [תקל"ז].

האזינו השמים והדברה ותשמע הארץ. וישעי אמר צהיפק, צאשר כי האזנה שייך לקרוב ושמיעה לרחוק, וגדולי הדור המכונים בשם שמים היו צימו משה הח"ח הגדולים אשר להם רחוי להתקרב אל אדונינו משה, ואמר להם האזינו, משא"כ בזמן ישעי כתיב וירצו הנער צוקן והגקלה צנכד א"כ גדולי וחשובי הדור היו נערים ושפלים והח"ח היו מצויים צעיוניהם והיו מכונים בשם ארץ, לכן להם נתן האזנה כי הם הקרובים אליו. והיינו דמסיים כי ה' דבר ואכלו ית' קרובים הם אותם החשובים אלאם כעפרא דארעא ע"ד עליונים למטה ותחתונים למעלה ודוק ונכון.

האזינו השמי וגו', אולי קרא לעם ה' שיהאזינו צנטמותם המכונים שמים [כסנהדרין ל"א:]: וממילא השמע הארץ הגוף שיכפו אותה, וע"ז רמזו חז"ל משה ה' קרוב לשמים וישעי לארץ פי דרו

ש ע ר יוסף

פונה אנה ואנה אל תבלי העולם ולבו בל עמו במה שהוא אומר, ולכן יחשוב בתחלת תפלתו בגדולת הבורא ית"ש ושפלות האדם העומד נגדו ויתגאה ג"כ במה שנפח בו נשמת אלקים חיים חלק אלה ממעל וכי ראשה קשור למעלה, ותחתיתה בגוף הנגוף הזה, וכי כל חיותה חלוי בו בשעה זו שהוא מקשרה עם אל עליון ע"ד ואתם הדבקים, ואו יתבטלו ממנו כל המחשבות הזרות מהבלי העה"ז וכר.

י לפני זה כ' הח"ס מאמרים לש"ש (נדפסו ברח"ס כרך א') ובדיה ואמר סלו וגו' כ': ...ואחזה אני לפרש בעוה"י על תפלות ישראל כי הם עולים מעלה מעלה, אך יש להם ב' סגנות הדרך א' באויר המלאה לה מקליפות שרוצים לחטוף להם התפלות ההמה כידוע, והן הדרך יוסקל מאבן בגוף ע"י אמירת זמירות ושירי דהע"ה הנאמרים בנועם לכבוד ה', אך סכנה שניה חיותר עצומה, הוא גוף האדם, בעת יציאת הדברים דרך מסילת הגוף מהמחשבה אל מוצא שפתיו, ולבו

ישראל: **אָמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶם** →
לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מַעֲיֵד בְּכֶם
הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוּם אֶת־בְּנֵיכֶם לְשֹׁמֵר
לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: L
 מו **כִּי לֹא־דָבָר רַק הוּא מִפֶּה בִּי־הוּא**
חַיִּיכֶם וּבִדְבַר הַזֶּה תִּתְּאוּרִיכוּ יָמִים עַל־
הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ מפטיר **מח וַיְדַבֵּר יְהוָה**
אֶל־מֹשֶׁה בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:

מו ואמר קהון שווי לבבון קבל
 פתגמיא די אנא מסהד בכון
 יומא דין די תפקדנון ית בניכון
 קמטר קמעבר ית קל פתגמי
 אורייתא קרא: מו ארי לא פתגם
 רקא הוא מנכון ארי הוא חייכון
 ובפתגמא דדין תורכון יומין על
 ארעא די אתון עברין ית ירדנא
 תמן למירחתה: מח ומקיל י עם
 משה בכרן יומא דדין קמימר:

לקט בדור

רש"י

קצג) ושם הראהו תבנית הצית, ומביא פסוק זה, כי שם
 זכר גם עינים ואזנים: קצד) משל היא זאת, כלדס
 הפולה משא כזידה על חוט השער, כן דברי תורה מאות
 אחת ומדקדוק אחד יולאים ומסתעפים ענינים רבים
 בפד"ס, לזה ודאי שנריכה כוונה וכודד ראש: קצה) לפי
 שהכתוב אומר שימו לבבכם "לכל" הדברים וגו' לעשות את
 "כל" דברי התורה, ואפילו דברים שאין צורך לך בהם לדעת
 אותם, א"כ תאמר למה לבלע זמני בלימודם, לזה אמר שאין
 התורה כמו ספרי חכמות חלוניות שאין בלימודם רק חכמית
 הידיעה, אבל לימוד התורה הלימוד בעלמה אינה דבר רק
 כי הוא חייב, וחסר למ"ד כאלו אמר לא "לדבר" רק הוא
 מכס (אלמוש'), ולזה לא די שיאמר הכתוב כי הוא חייב,
 שרצה להדגיש שכל פרט ופרט הוא חייב ואין שום דבר
 ריק בתוכו: קצו) פי' בהשקפה ראשונה נראה שדבר רק
 הוא כי מה נפ"מ ומה ינא לנו בסיפורים הללו, אבל האמת
 שאין דבר רק בתורתנו הק', שדבר זה בא ללמד אותנו שבחן
 וגדולתן של דיקי אמת אשר שם ה' נקרא עליהם כמו
 אברהם אע"ה שהיה מוכוד מנושא ומרומם בעיני כל
 העולם, והש"ח כתב שאין מזה ראייה על קיבול שכר, ואני אומר שאם
 ילמד לאדם דעת אין לך קיבול שכר יותר מזה, וכל
 כוונת רבינו לפרש חובת "מכס", כי דבר פשוט הוא שאין בתורה דבר רק,
 אלא אפילו "מכס" אינו רק, וכן בדרך הא',
 והציח רבינו ב' דרכים, שלפי דרך הא' היה די לומר כי לא רק הוא מכס פי' לימוד התורה ומיותר חובת "דבר", או חסר
 למ"ד כלעיל צחות הקודם, ומדויק הוא בדרך הב' שאין שום דבר רק בתורה (מ"ל):

4T (מו) שימו לבבכם. לריך אדם שיהיו עיניו ואזניו
 ולבו מכוונים לדברי תורה, וכן הוא אומר (יש"מ מ' ד')
 בן אדם ראה צענוך וצאזניך שמע ושים לבך וגו' קצ"ג,
 והכי דברים קל וחומר ומה תבנית הצית שהוא
 נראה לעינים ונמדד בקנה לריך (אדם) שיהיו עיניו
 ואזניו ולבו מכוון, להבין דברי תורה שהן כהררין
 החלוין צעטרה קצ"ד על אחת כמה וכמה (ספרי):
 (מז) כי לא דבר רק הוא מכס. לא לחנם אחס
 יגעים צה קצ"ה כי הרבה שכר תלוי בה כי הוא
 חייב, דבר אחר אין לך דבר ריקן בתורה שאם
 תדרשו שאין בו מתן שכר, תדע לך שכן אמרו*
 (חכמים) ואחות לוען תמנע (נרא' ל"ו כ"ג), ותמנע
 היחה פלגש וגו' (סס י"ג) לפי שאמרה אינו כדאי
 להיות לו לאשה הלואי ואהיה פלגשו, וכל כך למקצ"ה
 להודיע שבחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים
 מתאווים לידבק* בזרעו (ספרי): (מח) וידבר ה' אל
 משה בעצם היום הזה. בג' מקומות נאמר בעלם
 שינוי נוסחאות * נאמר * להדבק.

אור החיים

אומר (ישעי' י') היחפאר בגרזן וגו': שיאמר להם לישראל שהוא עולה למות, וזה מכוון
 מח. בעצם היום הזה לאמר. אומר לאמר, לדבריהם ז"ל שדרשו (ספרי) צאומרו בעלם היום

השבנות רבים: היא מירפהחכם ומי יודע

פֶּשֶׁר דָּבָר חֲכָמָת אָדָם תֵּאִיר פָּנָיו
כְּבִיאָא, חוֹכְמָתָא דְנִבְר חֲכִים תְּנַהֵר זֵו אַנְפּוּהִי בִּינֵי צְדִיקָא, וְחֲצִיף אַפִּין מִתְחַלְפֵן כָּל

דְּרִי אַרְעָא: א מן הוא
חֲכִימָא דִּיכִיל לְמִיקָם
קָבִיל חוֹכְמָתָא דְנִבְר
וְלַמְדַע פֶּשֶׁר מוֹלִיא

ממלכת: (ח) מי כהחכם. מי בעולם חשוב כאדם חכם: ומי יודע פשר דבר. פשוטו של דבר. כמו שמנינו דניאל, מתוך חכמתו שהיה חכם צרלח שמים, נתגלו לו רזי פשרין. מי כמשה עשה פשרים בין

מצודת דוד

(א) מי כהחכם. מי בעולם חשוב כאדם חכם: ומי יודע. הכיף של כהחכם משתמש בשתים, כאלו אמר ומי כיוודע, רוצה לומר מי בעולם מאושר כאדם יודע פתרון כל דבר. והוא כפל ענין במלות שונות: תאיר לו, והוא דבר המרחיב לב האדם ומצחיל הפנים:

מצודת ציון

(א) פשר. ענין פתרון ופירוש. כמו מפשר חלמין (דניאל ח ט):

אבן עזרא

(א) מי כהחכם. יש מלה מושכת עצמה ואחרת עמה כמלת אל בקצף וכוונתי (תהלים לח ב). יתי ראובן ואל ימות (דברים לג ו). מתן כסתר יכפה אף (משלי כא יד). וכן ימצא אות מושך אחד כמו מאל אביך ויעזרך ואת שדי (בראשית מט כה). הוא ומאת שדי והוא דבק עם הפסוק שלמעלה מדי אביר יעקב, כל זה בא לך מאל אביך והוא יעזרך לעולם. ואמר הגאון רב סעדיה ז"ל שענינו אשאל מאל אביך ויעזרך. ועל שני הפירושים צריכה חוספת מ"ם על את, וכן מישרים אהבך (שה"ש א ז), ומישרים הוא תואר היין, וכמוהו יתהלך במישרים, וכן כיין הטוב הולך לדורי למישרים (שם ז ט). וישוב אהבך על העלמות הנוכרות בפסוק הראשון, וכן מי כהחכם ומי כיוודע פשר דבר. ויתכן היות פירוש מי כהחכם מי שהוא יודע פשר דבר, ומלת פשר ממשפחת ארמית. והענין למה יתעסקו בני אדם לחשוב חשבונות רבים שלא יועילו. ואין מי שהוא על דרך ישרה כמו החכם המבקש חכמה, וידרוש לדעת פשר כל דבר מה חפץ יש בו ולמה כן, ויתכן היות פשר הפוך סופו בתוכו, מן כי לא פורש (כמדבר טו לד): וענין חכמת אדם תאיר פניו. ותשים

ספורנו

א ולכן עתה מי כהחכם. מי הוא שיהיה כאותו החכם שמצאתי היותו אחד מאלף: ומי יודע פשר דבר. לפתור ענין ספור הנחש הקדמוני שהזכרתי: חכמת אדם תאיר פניו. באופן שחכמת זה החכם הפותר תאיר פניו לסור ממוקשי הנחש:

מדרשי חז"ל

חכמת אדם תאיר פניו. איר שמעון גדול כח הנביאים שהם מדמין את הצורה ליצורה. ועוז פניו ישונא שהיא משתנה ממדת הדין למדת הרחמים: על ישראל. ד"א מי כהחכם זה אדם הראשון דכתיב ביה אתה חותם חכנית, ומי יודע פשר דבר שפירש שמות לכל, חכמת אדם תאיר פניו יופיו תאיר פניו. ועוז פניו ישונא כשטרדו הקב"ה מגן עדן. (קה"ר). מי כהחכם וגו'. מי כהחכם אלו ישראל דכתיב בהו עם חכם ונבון, ומי יודע פשר דבר שהיו יודעין לדרוש את התורה במ"ט פנים טהור ובמ"ט פנים טמא, ועוז פניו

נושאי הפרק

(א-ד) מעלת החכמה, והזהירות מהמלך ומצותיו. (ה-ט) ידיעת החכם. (י-יד) סוגי העונשים לרשעים. (טז) הטוב ביותר לאדם היא השמחה. (טז-יח) אין אפשרות לדעת כל מעשי ה'.

אורחיה מטוב לבי
בהו יהודי ית פופק
גזירת מלכא למפור
די פקדנה ועל עיו
מומתא דיי אודהר,
שפתיו

ח פירוש אני מזמן ט בת

(שמות לד ל): (ב) אני פו

שכולן ה: ועל דברת ש

מלכי האומות המושלים צנו

השבעה שנשבענו למקום:

מישאל ועזריה שחמדו לנו

להצטוק, אס מלכא למה

לנו לעבודה ולמסים ולגלו

ואת וכלנא שיון: (ג) אף

שליט שם, שכלל מקום

מצודת

ועוז. חוק: ישונא. מלשון ו

והחונים עליו (נמדבר כ יט)

ומלמדך פי מלך שמור לב

האלהים, רוצה לומר שלא

פשו

ועוז פניו ישונא. ישחנה מש

על התאוה: בן אני פי מלך

שאמרתי כלי ספק בשמור

בעיון, כאמרו והיו הדברים

על לבבך (דברים ו ח): וע

ובשמור גם כן דברת שבו

בשבעת האלה: גן אל תבדל

האחר מה שיצא מפי המל

כל אשר ימרה את פיו, וי

ישונא שכשעמדו על הר סי

עליהם מיזו השכינה, וכשחט:

שינה עליהם את הדברים ואמ

כזהחכם זה תלמיד חכם, ומי

משנתו, חכמת אדם תאיר פני

ועוז פניו ישונא בשעה שהו

ד"א מי כהחכם זה משה, ד

ומי יודע פשר דבר שפירש א

ישונא בשעה ששאל מאת

ועוז פניו ישונא. כל ארכ

אֹרְחַתִּיהָ מִטָּב לְבִישׁ: וְעַז פָּנָיו יִשְׁנָא: בְּאֲנִי פִּירְמֶלֶךְ שְׁמֹר וְעַל
בְּהוּי זְהִיר יֵת פּוֹפֶךְ עַל
גְּזִירַת מִלְפָּא לְמִשְׁר מֶה
דִּי פִקְדָּנָה, וְעַל עֵיסֶק

מוֹמְחָא דִּי אֹדְהָרָה, דְּלֵא תִימֵי בְּשׁוּם מִימְרִיהָ עַל מִגְּזָן: גִּבְעָדָן רוּגְזָא דִּי לֵא תְנוּחַ
שְׁפִתֵי חֲכָמִים

: א מן הוא
כיל למיקם
מחא דיי
אשר מליא
מתחלפן פל

של דבר. כמו
שה פשרים צין

ער חלמין (הטל)

אמריו ונשמעין

ה כאותו החכם
אך דבר. לפתור
את אדם תאיר
זאיר פניו לסור

אביך ויעזרך.
א תואר היין,
למות הנזכרות
וא יודע פשר
יועילו, ואין
בו ולמה כן,
פניו ותשים

ל כח הנביאים
ישונא שהיא
ישראל. ד"א
אתה חותם
לכל, חכמת
פניו ישונא

כתוב בהו עם
יין לדרוש את
זא, ועוז פניו

ח פירוש אני מזומן: ט בתחלה מפרש הענין ואחר כך
ישראל לאזיהם שנשמים: ועוז פניו ישונא. משאר
הזריות, עד כי יראו מגשת אליו כי קרן עור פניו
(שמות לה ז): (ב) אני פי מלך שמור. לפיכך אני זרין ונכון לשמור פי מלכו של עולם, שהיא הטובה
שכולן ה: ועל דברת שבועת אלהים. שנשבענו לו בחורב לשמור מצותיו. דבר אחר אני נכון לשמור פי
מלכי האומות המושלים בנו צולגוליות וארנוניות: ועל דברת שבועת אלהים. וצלנד שלא יעזירונו את
השבעה שנשבענו למקום: ועל דברת. ואלל דברת שבעת אלהים, אשמור פי המלכים ה. כן מלינו צחנניה
מישאל ועזריה שאמרו לנצודננר (דניאל ג טו) ואמרין למלכא נצודננר לא חשחין אנחנא על דנה פחגס
להתנפתך, אס מלכא למה נצודננר ואס נצודננר למה מלכא, אלא כך אמרו לו לך אנו אומרים דאת מלכא
לנו לעבודה ולמסים ולגולגוליות, אך על דנא שאת אומר עלנא לעבוד עבודה זרה נצודננר את ולא מלך
ואת וכלנא שוין: (ג) אל תבהל מפניו תלך. אל תהי נבהל לומר שתלך ותצרה מפניו למקום שאינו
שליט שס, שנכל מקום הוא שליט: ואל תעמוד בדבר רע. אל תעמיד עמך עוסק בצדדים רעים:

מצודת דוד

ועוז פניו. חזק מראית פניו נשתנה לשבת משאר בני
האדם. והוא כפל ענין במלות שונות: (ב) אני פי מלך
שמור. הוא מקרא קצר, וכאלו אמר אני מזהירך
ומלמדך פי מלך שמור לכל תמרה אמרי פיו: ועל דברת. אבל כשמצותו היה אצל דבר השבעה שהשבענו
האלהים, רוצה לומר שלא יהיה הפך מצות המקום אשר עליהם נשבענו לו בחורב לעשותם ולקיימם: (ג) אל

מצודת ציון

ועוז. חזק: ישנא. מלשון השתנות: (ב) ועל. ואצל. כמו
והחונים עליו (נמנר נ יט): דברת. מלשון דבור:

אבן עזרא

אור בפניו, והענין חסיר כעס כענין באור פני מלך
חיים: וענין ועוז פניו ישונא. סור עזות פנים ממנו,
כי החכמה תוליד הענוה, כי בהתגבר הנשמה על
הרוח יסור הכעס ועזות המצח: (ב) אני. כאשר
השלים להוכיח החכם שישמר מפח החשק, שב
להזהירו שלא ישען על חכמתו, ויבזה מצות מלך
מקומו בעבור היותו כסיל כנגדו. וענין אני. אני
אצור או אזהירך על שני דברים שלא תמרה אותם,
האחד מה שיצא מפי המלך, והשני מה שיצא מפיו, גם אתה כנגד השם הנכבד והנורא, כי המלך לא ינקה
כל אשר ימרה את פיו, ומלך האמת לא ינקה את אשר ישא את שמו לשוא: (ג) אל תבהל. תלך. מצאנו

ספורנו

ועוז פניו ישונא. ישתנה משאר בני אדם, להגביר השכל
על התאוה: ב] אני פי מלך שמור. אני אהיה כהחכם
שאמרתי בלי ספק בשמור פי המלך הקדוש ומצותיו
בעיני, כאמרו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
על לבבך (דברים ו ז): ועל דברת שבועת אלהים.
ובשמור גם כן דברת שבועת אלהים, שקבלנו עלינו
בשבועת האלה: ג] אל תבהל. ברבוי המצות: מפניו תלך.

מדרישי חז"ל

לשנאתו, שנאמר ועוז פניו ישונא, אל תקרא ישונא אלא
ישנא. (תענית ז).
(ב) אני פי מלך וגו'. נדבר זה אמרו חנניה מישאל ועזריה
לנצודננר, אני פי מלך שמור, פי מלך מלכי המלכים
הקב"ה שאמר אנכי ה' אלהיך, ועל דברת שבועת אלהים
על דברת לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, שבועת
אלהים לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. (ירושלמי
סנהדרין פ"ג ה"ה).

ישונא שכשעמדו על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע ניתן
עליהם מזיו השכינה, וכשחטאו נשתנו פניהם, ואף הקב"ה
שינה עליהם את הדברים ואמר אכן כאדם תמותן. ד"א מי
כהחכם זה תלמיד חכם, ומי יודע פשר דבר שיודע לפרש
משנתו, חכמת אדם תאיר פניו בשעה שהוא נשאל ומשיב,
ועוז פניו ישונא בשעה שהוא נשאל ואינו יודע להשיב.
ד"א מי כהחכם זה משה, דכתיב עיר גבורים עלה חכם,
ומי יודע פשר דבר שפירש את התורה לישראל, [ועוז פניו
ישונא בשעה ששאל מאת הקב"ה ולא השיבו]. (שם).
ועוז פניו ישונא. כל אדם שיש לו עזות פנים מותר

(ג) אל תעמוד בדבר רע. כדתניא, הפותח בתורה פותח
בדבר טוב והחותם חותם בדבר טוב, וכן הקורא

ישמח

נשא

משה

כו

כשעולה למעלה מכריזין פנו מקום (עי' ברכות י"ח); כחצות ע"ו); ומלאכי שלום יוצאים לעומתו ומקבלין פניו בחדוה ושמחה ויקר, הכי לזה קרא מיתה, הלא אין זה רק נסיעה מעולם החשך ואופל לעולם שכולו אור. אבל ברשע, המלאך המות שכולו מלא עינים צה צג' טיפין וכו' (עבודה זרה כ: (ש"ס), זה הוא מיתה ממש, ראו מה בין עובד אלקים לאשר לא עבדו (ע"פ מלאכי ג', יח).

והיינו דברי ר' אמי 'אין מיתה בלא חטא', ר"ל בלא חטא לא היו מיתה כלל באמת, רק על דרך השאלה יקראו כן, והד' שמתו בעטיו של נחש באמת לא היו מיתה, רק על דרך השאלה, והבן.

***

יאר ה' פניו אליך ויחונך. הנה כפי מה שדרשו רז"ל (במדבר פ"א ה') (מ"א) וכפי מה שפירש בעל חן טוב ברכת יצחק, הכונה שיהיה כשרים וצדיקים (מ"ב), אם כן לפי זה לכאורה הוא נהמא דכסופא, כיון שיהיו צדיקים שלא בעמל ויגיעה, וידוע (ירושלמי ע"פ פ"א ה"ג) דבנהמא דכסופא מתציין פנים נגד פנים, ולכן אין להביט בו, אך בהאבחה החנות (מ"ג) נהמא דכסופא ליכא, כמו בן המסיב אלל אציו.

ולבך אמר יאר ה' פניו אליך, יציט בך צפנים מאירות, כדאיתא במדרש רבה (ש"ס ו'), וטעם לזה 'ויחנך', היינו אהבה החנות, זהו שאמר הכתוב (תהלים ס"ז ב') אלקים יחנינו ויצרכנו יאר פניו כו' (מ"ד), כלומר שתהיה הצרכה האמורה

***

במדרש (במדבר פ"א ה') **יברכך ה' במזון וישמרך מן המזיקים,** עד כאן. נראה

— דרש משה —

אמרתי לאברהם אביהם 'כה יהיה זרעך' צדיקים כיוצא בך, וצריך אני לקיים הבטחתי, לכן 'כה' תברכו את בני ישראל, ומקרא נדרש לפניו ולאחריו וכו', לכן כה תברכו את בני ישראל, ברכות הללו בדקדוק ולא אחרות, לכן 'אמור להם יברכך ה' וישמרך' כמו שדרשו רז"ל 'ישמרך מן החטא שלא תחטא', עכ"ל לענינינו. (מ"ג) 'אהבה החנית' היינו אהבה הבאה מחמת החן שמצא הנאהב בעיני האהוב, ולעומת זה יש 'אהבה שתמית' היינו שאוהב את זולתו בעבור שעשה עמו טובה. ועיין בזה בדברי רבינו בפרשת תשא (דף ש"סג. בד"ה ובמה יודע איפוא). (מ"ד) ע"ש במדרש.

בניהנם, ע"ש. (ל"ט) שם: בשעת פטירתו של תולה עומד מעל מראשותיו וכו', וטיפה של מרה תלויה בו, כיון שחולה רואה אותו מודעו, ופותח פיו וזורקה לתוך פיו, ממנה מת, ממנה מסריח, ממנה פניו מוריקות. (מ"ו) ר"ל דאם כן ליכא ברכה בדבר הסמוי, דהא המזיקין שולטין בו. (מ"א) ע"ש במדרש, יברכך ה' בנכסים וכו', וישמרך מיצר הרע שלא יוציאך מן העולם. (מ"ב) ע"ש שכי' לפרש מאמר הכתוב 'כה תברכו את בני ישראל', כי נאמר לאברהם 'כה יהיה זרעך', צדיקים כיוצא בך, ואמר הקב"ה למשה דבר אל אהרן לאמר 'כה', ירצה בשביל שאני

ציונים: (ט) ע"י לעיל בפ' שמיני (דף נ"א) עה"פ וחצא אש ד"ה פיהו לכאורה, וע"ע להלן בפ' חקת (דף קנ"ה) עה"פ ולקח הכהן ד"ה והנראה לי, וע"ע להלן בפ' משות (דף רמ"ב) בד"ה במסכת יבמות ד"ה ונחזור לענינינו.

ברג"ל ר' משה סייטלבוים זצ"ל

אלין דקליק אוגיא

י"א מאי חטן גזמן אשנזי צ"ג גזוז אשנזי

צמורה צבחינת 'תן', וממילא 'יאר פניו אמו' כלאמור, ואז יהיה 'סלה', על דרך שפירשתי (כפ' ואמחן ד"ה בהפטורה נחמו) (תהלים ד' ז') צקראי ענני וגו' צנר הרחצתי לי, שהיא מכה אהבה החנות, שאין הפסק לאהבת חן, על כן חנני ושמע וגו' (מח), והבן. (כ)

***

לך שלום, לך דייקא, דהיינו שלום לך צענמן, ולא צין זה לזה, כי זה מחויבים לתקן קודם, כנאמר (פרשת אחרי) (טו, ל) מכל חטאיכם לפני ד' חטארו, וכפירוש הטורי זהב (צאורה חיים סוף סימן תקפ"ה) (סק"ז) על הפסוק (תהלים נח, ו) הריעו לפני ה', עיין שם (מח) והבן, הכי נמי הפירוש 'מכל חטאיכם' דייקא שצין אדם לחצרו, 'לפני ד', ר"ל קודם שצין אדם למקום, 'מטארו', והבן.

☆

ג יש לומר בפשוטו, כי שימת שלום היא נשיאות פנים, שאין זה צטענן (מח), על פי המדרש (בר"ר פ"ח ה') שלום אמר אל יצרא שכולו מלא קטנות וכו' (מח).

☆

א יאמר, על פי ששלום שמו של הקצ"ה (שבת י:), ומשמעין צו לציומ, כדכתיב (שופטים ו' כג) שלום לך, וכן מותר לשאול בשלום צעם, כדאיתא

— דרש מישה —

דבר אחר ויחנך, כמה דתימא אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה. (מה) ותו"ד שם: שיש טובה גוררת טובה כמו אב האהוב את בנו שהוא אהבה חזנית, על כן האהבה גוררת אחריו עוד אהבה, מה שאין כן טובת האדון לעבד אינו גורר עמו עוד טובה, כי האהבה ביניהם הוא רק מחמת טובה שקיבל האדון, ואדרבא על ידי שמטיב עמו הרי זה גורע את האהבה. וזה פי' הפסוק: 'בקראי ענני וגו', בצר הרחבת לי חנני' היינו מכח אהבה חזנית בבחינת חן, 'שמע תפילתי' גם מה שאוסיף להתפלל, כי הטובה גוררת טובה, ע"ש. והכי נמי בברכת כהנים תהיה הברכה נצחי. (מו) בפסוק שם: ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו. וביאר רבינו על פי אמרם ז"ל (ברכות כ ע"ב), וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם ואכלת ושבעת וברכת וגו' והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה וכו', והטעם בזה שמחמירים על עצמן, דהא בעושין רצונו של מקום אוכל קמעה ומתברך במעיו, ואם כן למה יחסרו הברכה [ר"ל דאף על פי שאין עושין רצונו של מקום, מכל מקום אין ברצונם להפסיד את הברכה שהיו יכולין לברך אם היו עושין רצונו של מקום]. וזה הסברא אומר גם כן הקב"ה, הרי רצונם לעשות רצוני, אך שאור שבעיטה מעכב, ומה הם חבין שאני

בראתי את היצר הרע. והנה ידוע דהיניקה של הישראל הוא מן השורש דקדושה, וזה ילכו יונקותיו שנחשבין אחר השורש הקדוש אף שהענפים אינם כן, משום 'יהי כזית הודו' שמחמירים על עצמם עד כזית מסברא הנ"ל, ולכן גם הקב"ה אומר סברא כזו מדה כנגד מדה. (מו) וז"ל: פעם אחת בא לי בתלום פי' הפסוק בחצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', שפי' ע"ד הגמרא כל שנה שאין תוקעין לו בתחילתה מריעין לה בסופה, שיהיו נזהרים לקיים התרועה על ידי שופר קודם התרועה ח"ו בסוף השנה מאתו ית'. ובוזה אמר 'לפני המלך ה'', כלומר קודם תרועת המלך ה' ב"ה ח"ו, עכ"ד הט"ו. (מה) ולפי זה יהיה פירוש הכתוב כך, 'ישא ה' פניו אליך', ומה הוא הנשיאות פנים, 'ישם לך שלום'. (מח) שם: בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא ומהם אומרים יברא, הה"ד (תהלים פה) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא וכו', שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה וכו', ע"כ. ומבואר בזה דבדרך הטבע כל האדם מלא קטנות, ועל כן שימת שלום הוא למעלה מדרך הטבע, ויש צורך לנשיאות פנים.

ציונים: (י) וע"ע לעיל בפ' כי תשא (דף שכ"ג) עה"פ ובמה יודע מש"כ בזה.

מתעוררים רחמים על ישראל עיקר המציאות, בהתעורר הרצון העליון הקדום אשר ישראל עלו צרנו.

וזוהו 'אשרי העם יודעי תרועה', על ידי תרועתם מתעורר בחינת המחשבה - הוא הדעת אשר הוא התגלות הרצון כביכול, וזהו שאמר 'יודעי' תרועה' קפ"ה, [ויראתי להרחיב דיבור מזה מצלי קצלה]. וזהו שפירשו חכמינו ז"ל, 'יודעים לרצות את זוראם בתרועה' - על ידי התרועה מתעורר רצון זוראם, הוא הרצון הקדום כביכול אשר ישראל עלו צרנו כביכול, לא עשה כן לכל גוי, אשרי העם שככה לו.

תרועה יהיה לכס' - לכס להנחתכם ולטובתכם, כאשר יתעוררו ישראל קול בלא דיבור הוא משיכת הרצון קודם לדיבור כמו שכתבתי לעיל, כביכול בהתעוררתם להתחיל לתעור עובדא דלעילא קפ"ה, ויסתמו פיות המקטרגים בהתעורר הענין אשר ישראל עלו במחשבה, ורצון ועל ידי שהם היו במחשבה ורצון העליון כביכול היה צריאת כל העולמות ואין מקום למציאות כל צריה צולת ישראל, ממילא מי הוא מהנצבאים אשר יפנה פה לקטרג על עיקר המציאות מהנצבאים, הנה צולת העיקר ח"ו אין מקום לשום נצרה ואין יקטרג הטפל על עיקר מציאותו, ואז קול שופר עת כי יעל

דרוש ו

ר' אצוה בקסרי, תקיעה; וג' שצרים; ומרועה; ומקיעה, [דמספקא לן מהו התרועה האמורה במורה, אי גנוחי גנת [היינו שצרים], אי ילולי יליל [היינו מריע בקולות קצרים], על כן עבדי תרווייהו], ומקשו דלמא גנוחי גנת וקמפסקא תרועה

74 (ח) ויתפרש עוד אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך וכו' (מהלל פט, טו). הנה ידוע מה שהתעוררו רז"ל (ויק"ר כט, ד) וכי כל הגוים וכו' קפ"ה. ועוד מהראוי להצין מהו הסיוס (שס) ה' צאור פניך וכו'. והנה נאמר על פי מה שאמרו בגמרא (ר"ה לה, א) אמתקין

יודעי בינה

[מה שעלו ישראל במחשבה טרם בריאת העולם] שקודם הדיבור [היינו קודם שאר התעשה מאמרות שנאמרו בדיבור]. קפ"ו וכמו שאמרו שם: 'כתוב אשרי העם יודעי תרועה', וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להן כמה בוקינוס יש להם כמה סלפירגסי יש להם [- מיני שופרות וחצוצרות, מתנ"כ שם], ואמרת 'אשרי העם יודעי תרועה', אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים והופך להם מדת הדין למדת רחמים".

קפ"ד ר"ל, ע"י תקיעת שופר שהיא בחינת קול שקודם הדיבור, שהיא בחינת משיכת הרצון לדיבור (כמבואר בדברי רבינו לעיל), מתעורר גם למעלה בחינת הרצון והמחשבה שקודם הדיבור, הוא הענין שעלו ישראל במחשבה במאמר הראשון קודם בחינת הדיבור שבשאר התשעה מאמרות, וע"י כן נסתמים פיות המקטרגים ומטעם שמבאר רבינו בסמך. קפ"ה ר"ל, ע"י התרועה שהיא בחינת רצון שקודם הדיבור (וכנ"ל), מתעוררת בחינת הדעת [הנרמז בתוכה 'יודעי'], הוא התגלות הרצון והמחשבה

מכון רבי צבי אלימלך שפירא זצ"ל
י"ח תמוז תר"ח

צין שצרים לתקיעה, וקא מתרץ דהדר תקע מש"ת, ומקשו דלמא ילולי יליל וקא מפסקא שצרים צין תקיעה לתרועה, ומשני דהדר תקע מר"ת, רק דמספקא לן נמי שמה צעינן מרווייהו על כן תקע גם כן משר"ת, עיין שם בגמרא קפ"ו. הקושיא מפורסמת הנה ר' אבהו אמתין זאת צדורות האמוראים צעבור הספק דלא ידעינן מהו התרועה האמורה צמורה, וכי סלקא דעתך שנסכת מכל ישראל מה הוא תרועה, [קושיא זאת מלאמי גם כן להראצ"ד ז"ל צספר חמים דעים (סימן קיט קפ"ה)]. ועוד הרי אשכחן צוה"ק (מ"ג ט, ז - ק, א), שהוא מהתנאים, וגם צרעיא מהימנא (סס) מילין לצד עלאה ימללו בכל

הקדרים משר"ת מש"ת ומר"מ קפ"ט, הרי דכולן מינרץ צריכי וכך היו נוהגין בכל ישראל מאז היו לגוי קדוש, ומהו התקנה שהמקין מחדש ר' אבהו צקסרי. *

אך הוא ודאי אשר כך היו נוהגין מימות עולם, דכולהו מינרץ צריכי, ור' אבהו ציאר הדבר מהיכן ילא הדבר, ואמר שהוא משום הספק, ואמתין זה צתקנה גמורה להורות דצאמת אין זה ספק רק דכולהו מינרץ צריכי כאשר יתבאר. והוא, כאשר תצונן צכמה מצות אשר יש צהן ספיקות חופן עשייתם, יקשה למה לא ציארנה לנו התורה צפירוש. אך הוא נציצה מאת הש"י,

* הגדה, יסוד נכון לפי הפסט וההלכה עיין מה שכתבתי במאמרי חדש ניסן מאמר טיול צפרד"ס (מאמר ז) דרוש ז (ע"ד הפסט) ומורה צמוק קצ"ו.

יודעי בינה

קצו. שם: "אתקין רבי אבהו בקסרי, תקיעה, שלשה שברים, תרועה, תקיעה, [מקשה הגמרא] מה נפשך אי ילולי יליל לעביר תקיעה 'תרועה' ותקיעה, ואי גנוחי גנח לעביר תקיעה 'שלשה שברים' ותקיעה, מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי יליל [ולכן עביד תרוייהו], מתקיף לה רב עירא, ודלמא ילולי הוא [ואין לנו לעשות שברים] וקא מפסיק שלשה שברים [של תשר"ת] בין תרועה לתקיעה [- בין תרועה ראשונה לתקיעה, ואין כאן פשוטה לפנייה. מתרצת הגמרא] דהדר עביד תקיעה תרועה ותקיעה [בלי הפסק בין תקיעה לתרועה], מתקיף לה רבינא, ודלמא גנוחי הוא [ואין לך לעשות תרועות יבבות] וקא מפסקא תרועה [של תשר"ת] בין שברים לתקיעה [שלאחרייה. מתרצת הגמרא] דהדר עביד תרועה שברים תרועה [מבלי הפסק בין השברים לתקיעה שלאחרייה]. אלא רבי אבהו מאי אתקין, אי גנוחי גנח הא עבדיה [בתשת], אי ילולי יליל הא עבדיה [בתר"ת. מתרצת הגמרא] מספקא ליה דלמא גנח ויליל [ביחד, תשר"ת], אי הכי ליעבד נמי איפכא, תקיעה תרועה שלשה שברים ותקיעה דלמא יליל וגנח, סתמא דמילתא כי מתרע באיניש

מילתא ברישא גנח [גניחות ארוכות] וחדר ילילי. קצח. שם: "מקודם ר' אבהו מה היו עושין, והוא החובה של כל שנה ושנה, ולא כן יתכן מימות נביאים הראשונים ועד ימות ר' אבהו שהניחו שנה אחת בלא תקיעה, ואם החובה ידועה אצלם מה תיקן להם ר' אבהו והתיקן לא יהא אלא על הדבר שנסתפק ונתערבב ואנו אומרים שלא יתכן להיות האמת בשני דרכים אלא אם התרועה היא האמת הג' שברים אינם חשובים ואם הג' שברים הם העיקר התרועה לאו כלום היא וכו' יבחר לנו אדונינו כי אלו התקיעות שבכל שנה ושנה ואנו עומדים בהם בקושיות ונשואין ונותנין, בקשה מאדונינו יהיה לעד שיבאר לנו מיד איך היה הדבר קודם התקנה" וכו'. (וקושיא זו הוכחה שם בר"ן וכבעל המאור [כדפי הרי"ף] שם על הסוגיא] כשם רב האי גאון ז"ל, וכן הוא ברא"ש [ר"ה פ"ד ס"ף] ובארחות חיים [דיני שופר סי' יא], ועי' בב"י או"ח סי' תקצ בדעת הרמב"ם).

קצט. פירוש, ושם מבואר ענינים נשגבים ועליונים על סדר התשר"ת מש"ת תר"ת (עי' במאמרי ניסן מאמר ד דרוש ב).

קצ. רבינו בהמשך דבריו כאן מביא את תירוצו שם.

אשר ישראל יפלפל לעשות כך או כך, ו כל האופנים המועילי צגצבי מרומים, ולא צמורה מכוונים אל מעוררים מדת 'ואו השביעית צצ"ג מד פנים; מרין חפוחין 'הקצ"ה נושא פני"י מלך חיים קצ"ד (משלי

וזדו אשר ציארנו נ) (ו) צגמרה (צח) השרת לפני הקצ"ה,

קצא. ובמאמרי השבתות [המבואר בסמוך] מתעור בדרכי האמת.

קצב. של רחמים שלימד בשמות לה, [ו] שיאמר עליהם רחמים (עי' ר"ה י"ג תיקוני דיקנא).

קצג. כמבואר בווה"ק (ה" דיקנא) בענין המדת השבי שביעאה, פסיק שערא בתקרובתא דבוסמא, ט בגינהון אתקיים עלמא, פני מלך חיים" [פירוש הי"ג דיקנא הוא במקו שערות, ונראים כשני ח טוב למראה ויפה לעיני העולם, והוא סוד הארת פני מלך חיים].

עוד כתבו שם: "מתו נהירין אנפוי דזעיר א דאשתכחן לתתא נהירין דלעילא" [פירוש, מאל כתפוחים מאירים פניו הכפתורים והפרחים (רה"י

אשר ישראל ילפלו בדבר ויסתפקו אם לעשות כן או כן, ועל ידי זה יעשו מספק כל האופנים המועילים, דכולהו מיינרך צריכי בגבתי מרומים, ואם כן ישראל צלפולס צמורה מכוונים אל האמת קצא, ועל ידי זה מעוררים מדת 'ואמת' (שמות לז, ו) מדה השביעית שני"ג מדות קצב, הוא סוד הארת פנים; תרין תפוחין קדישין קצב, וזה מקרי הקצ"ה נושא פני"ס לישראל, 'ויצאור פני מלך חיים' קצד (משלי טז, טו).

וזהו אשר ציארנו (מאמרי השבועות מאמר ג אות ו) בגמרא (ברכות כ, ב) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, כתיב (דברים י, יז) 'אשר

לא ישא פנים, מפני מה אמה נושא פנים לישראל דכתיב (נמדנר ג, כו) 'ישא ה' פניו אליך, אמר להם הקב"ה, וכי לא אשא פנים לישראל, אני כחבתי (דברים ת, י) 'ואכלת ושבעת וברכת' וכו' והם מדקדקים על עצמם עד כזית עד כזית קצב. הדברים תמוהים, דהנה המלאכים שאלו מפני מה אמה נושא פנים לישראל [ורמו קראי אהדדי], ונשיאות פנים מקרי צהינתן לחדס דבר מה שאין מגיע לו, ובכאן השיב הקב"ה שמגיע להם השכר הגדול צעבור שמדקדקין על עצמם, וכיון שמגיע ויאות להם השכר זה לא מקרי נשיאות פנים, והדרא קושיא לדוכתא למה כתיב 'ישא ה' פניו אליך' קצו.

יודעי בינה

עולמים קלא, א) הנמצאים למטה מאירים ומתלהטים מאותו האור שלמעלה]. הרי שהמדה השביעית שהיא מדת 'ואמת' היא סוד הארת פנים, כי בהתעוררות מדה זו מאיר השי"ת על ישראל הארת פנים, והוא הנקרא נשיאות פנים (עי' מאמרי השבועות שם).

ועיי"ש שמבאר שלהיותה המדה השביעית, לכן היא מאירה ביום השבת [שהוא היום השביעי בששת ימי המעשה] את אור פניהם של ישראל, ולכן היא מקור הברכה כי האמת היא מקור הברכה (עי"ש). ולכן מבואר בחז"ל (ירושלמי דמאי פ"ד ה"א) שאפילו עמי הארצות מתיראים לשקר ביום השבת, לפי שמתעוררת אז מדת 'ואמת'. ולכן אומרים במנחה של שבת 'ענני באמת ישעך'.

קצד. עי' בהערה הקודמת בשם הוזה"ק. קצה. שם: "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע כתיב בתורתך 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד' והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב 'ישא ה' פניו אליך', אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך', והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה".

קצו. רבינו במאמרי השבועות (שם) מרחיב הקושיא, וזה לשונו: "מה הוא התירוץ של יוצר בראשית וכי לא אשא פנים וכי אני אמרתי ואכלת ושבעת' וכו',

קצא. ובמאמרי השבועות (שם) הוסיף רבינו דמדה זו [המבואר בסמוך] מתעוררת גם כשהולכים ישראל בדרכי האמת.

קצב. של רחמים שלימד הקב"ה למשה [המבוארים בשמות לז, ו] שיאמרו ישראל בשעת צרה לעורר עליהם רחמים (עי' ר"ה יז, א) [והמה המה כביכול י"ג תיקוני דיקנא].

קצג. כמבואר בזה"ק (ח"ג קלא, א - בבואר הי"ג תיקוני דיקנא) בענין המדת השביעית מדת 'ואמת': "תקונא שביעאה, פטיק שערא ואתחזון תרין תפוחין בתקרובתא דבוטמא, טבא שפירן ויאן למחזי, בגיניהון אתקיים עלמא, הה"ד (משלי טז, טו) 'באור פני מלך חיים'. [פירוש, התיקון השביעי בתיקוני הי"ג דיקנא הוא במקום הלחיים אשר אין שם שערות, ונראים כשני תפוחים בתקרובת בשמים, טוב למראה ויפה לעיניים, ועל ידיהם מתקיים העולם, והוא סוד הארת פנים, ועל זה נאמר 'באור פני מלך חיים']".

עוד כתבו שם: "מתרין תפוחין שפירין דאנפוי נהירין אנפוי דועיר אנפין, וכל חיזור ושושן דאשתכחן לתתא נהירין ומתלהטין מההוא נהורא דלעילא" [פירוש, מאלו השני לחיים הנראים כתפוחים מאירים פניו של הועיר אנפין, וכל הכפתורים והפרחים (דהיינו הציורים שבעיר אנפין, בית

ועל פי דברינו הנ"ל מובן, דהנה בתורה לא נאמר רק 'ואכלת ושבעת וברכת', והנה צאו ר' מאיר ור' יהודה ודקדקו מהו שביעה, ואמר ר' מאיר 'ואכלת' שיעור אכילה בכל מקום צדקה, 'ושבעת' זו שמייה, ור' יהודה אמר אכילה שיש בה שביעה היא כביצה קצת, הנה מלאו דברי חפץ וכוונת הלכה

לאמתה בתורת אמת. *) והנה דבר שלא פורש בתורה צדיאור וישראל על ידי יגיעתם בתורה מכוונים אל האמת, מעוררים צדקה מרומים מדת 'ואמת' תרין תפוחין קדישין, סוד הפנים כביכול - אור פניי מלך [חיים קצת], זה מקרי 'הקצ"ה' נושא להם פנים, וזה שהשיב הקצ"ה להמלאכים קצת,

(* הגדה, האמת עד לעגמו, דהרי מי שנערך אלף זהנים וצא אחד ונתן לו מאה זהנים וכי לא יערך להודות ולהמויק לו טובה על שנתן לו מאה זהנים, כן הוא גדון זה וכי לא יערך להודות להשיי על שנתן לו כוית וכביצה?.

יודעי בינה

קשה ממה נפשך, אם מגיע להם בעד החומרא הזאת שכר כזה - הנה לא מיקרי נשיאת פנים, רק היה לו להשיי' להשיב מגיע להם השכר בעבור שמדקדקים על עצמם וכו', ובאם אינו מגיע להם בעד החומרא הזאת שכר כזה, שוב נקרא נשיאת פנים, על כרחך לומר דהמלאכים רמו קראי אהרדי, כתיב כך 'אשר לא ישא פנים', וכתיב 'ישא ה' פניו אליך' משמע שאתה נושא פנים לישראל אפילו מה שאינם ראויים לפי המשקל של אל דעות, הבן הדבר. א"כ לפי זה צריכין להתבונן מהו החירוף של הקב"ה, הרי אעפ"י כן קשו קראי אהרדי".

[ושם הוסיף רבינו להקשות: "דלכאורה נשיאת פנים מיקרי בשגם האדם מתחייב כך וכך ואינו ראוי שייטיבו עמו מצד מעשיו, אעפ"י כן הנותן מצילו מהעונש ויהיב ליה נבזבזין בנרבה, זה מיקרי נשיאת פנים, והנה המלאכים בשואלם את פי הש"י הנה על כרחך לא שאלו מפני מה אתה נושא פנים לישראל, היינו שביקרנו את פנקסיהם וראינו שמצותיהם אינם מגיעים לשכר כזה שאתה נותן להם, דהמלאכים אינם יודעים זה דהרי כל המצות והעבירות המה במשקל אל דעות כמ"ש הרמב"ם (תשובה פ"ג ה"ב) והוא כפי כוונת כל אחד ואחד".]

קצו. כן היא מסקנת הגמרא (ברכות מט. ב; פסחים מט. ב; וע"ע יומא עט. ב) [אליבא דאביי החולק על ר' יוחנן], וכאמרם שם: "בקראי פליגי, רבי מאיר [הסובר דחיוב ברהמ"ז הוא בכזית] סבר 'ואכלת' זו אכילה 'ושבעת' זו שתיה, ואכילה בכזית, ורבי יהודה [הסובר דחיוב ברהמ"ז אינו אלא בכביצה] סבר 'ואכלת ושבעת' אכילה שיש בה שביעה, ואיזו זו כביצה".

קצו. נראה שלכן הוסיף רבינו תיבת 'חיים' במוסגר, לומר שע"י שגורמים להאיר אור פנים וזכים לחיים, כי 'באור פני מלך - חיים'. [נוכתב כן כלפי מה שהביא בסמוך דספרי מתים פתוחים לפניו, לכן כתב דע"י התעוררות מדה זו וזכים לחיים, ודר"ק]. (וכן משמע מהמשך דברי רבינו לקמן בסוף הדרוש ובמאמרי השבתות ע"י"ש).

קצו. על שאלתם 'רבש"ע' כתוב בתורתך אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד והלא אתה נושא פנים לישראל. ובמאמרי השבתות (שם) ביאר רבינו שאלתם: "מפני מה אתה נושא פנים לישראל, איזה דבר עושים בתמידות בכל יום שיהיו ראויים על ידי זה להארת אור פנים", משמע שגם הם משיגים בדעתם מעצמם שע"י שמכוונים לאמתה של תורה מעוררים מדת 'ואמת' וע"י כן מתעוררת בחינת נשיאת פנים, אלא שעיקר שאלתם היא היאך מתעוררת עליהם בחינה זו בכל יום, [נומשיב להם הקב"ה, שע"י שמדקדקים על עצמם עד כזית עד כביצה בכל יום נמצא מכוונים לאמתה של תורה בכל יום, לכן שפיר מתעוררת בחינה זו בכל יום מחדש].

ר. רבינו רוצה ליישב בזה, דלכאורה היאך יתכן לומר דכוונת אמתה של תורה במאמר 'ואכלת ושבעת' היא עד עד כזית עד כביצה, הרי לפי פשוטו הוי כוונת 'ושבעת' כדי כל שבעו - ורק אחר שיהיה שבע דיו יתחייב לברך, א"כ היאך אפשר לכוין כן לומר ד'ואכלת ושבעת' מתקיים בכזית או וכביצה שאין בהם כדי כל שבעו. לזה כתב רבינו דלפי האמת אין לפרש תיבת 'ושבעת' כדי כל שבעו, אלא כל דהו בכלל שביעה, דאעפ"י שנצרך יותר משיעור

וכי לא אשא פנים 'ואכלת ושבעת' וכו' מיינעים את עצמם ומדקדקים על עצמם וכיון שביגיעותם בתור או מעוררים ומאיריני כביכול סוד הפנים. אליך יב *).

הבי נמי צידון לידן, אשר ספרי חיים לפניו ית"ש"י, והקצ"ו

(* הגדה, ופירשתי (ש"י) לקי להס אור פניו - לאדם דעת שיכיון הדעת אל (שם טו), השפעה ממדת 'ואל

כזית וכביצה מ"מ בכלל היותר קטן נכלל בכלל י' להגיע לשיעור היותר קטן יורה שמחייב לברך גם השבתות (שם) כתב רבינו להם לישראל להלכה זו וכביצה אינם יכולים לנ תקבירא, על כן צריכין לכו ר"ה. הנה לפי פשוטו הוי עצמם עד כזית ועד ש שמדקדקים ומדחיקים עז או כביצה כדי להתחייב ב השמדקדקים על עצמם ו אכלו אלא כזית או כבי: המפורשים), אבל לפי דברי על התורה"ק, שמדקדקים וסביר לכוון לאמתה ש מהו שיעור המחייב ברהג רב. ר"ל, ע"י יגיעתם בו וע"י כן מעוררים מדת דחמים שהיא סוד פנים ש בחינת נשיאת פנים של נ

אור פניו מן מדת 'ואמת' - אור פני מלך
 חיים, הנה כתב בתורתו למנות היום דברים
 סתומים, 'יום תרועה יהיה לכם' (נמדנר נט),
 א) - 'לכם' דייקא, אתם תפרשו ותחקרו
 מהו התרועה, הנה באו ישראל ותקרו מן
 מה דמתרגמינן (שס) יצא [והתרגום
 נתקבל צסיני^{יה}], והנה לא ידעו גם כן מהו
 יצא, ולמדוהו (ר"ה לג, ג) מן 'וציב אס
 סיסרא' (שופטים ה, כח), שהוא לפי הענין
 דאגת הלכ - 'מדוע צוש רכבו לצוא' ו'
 (שס), ושבו נתתקו אס גנתי גנת או ילולי
 יליל או תרווייהו^{יה}, ועל ידי זה בא להם

וכי לא אשא פנים לישראל, אני כחצתי
 'ואכלת ושבעת' וכו' דברים סתומים, והם
 מייגעים את עצמם לכיון הלכה לאמתה
 'ומדקדקים על עצמם עד כזית עד כביצה'^{יה},
 וכיון שציגיעותם בתורה מכוונים אל האמת
 אזי מעוררים ומאירים מדת 'ואמת' שהוא
 כביכול סוד הפנים. וזהו 'אשא ה' פניו
 אליך' יב *).

דברי נמי בנידון דידן, הנה ציוס הקדוש הזה
 אשר ספרי חיים וספרי מתים פתוחים
 לפניו ית"ש^{יה}, והקצ"ה רוצה להאיר עליהם

(* הגדה, ופירשתי ע"י לקמן מאמר יב אות ו) לפי זה בברכת כהנים (נמדנר ו, כה) 'אשר ה' פניו אליך. הש"י יאיר
 להם אור פניו - היינו מדת 'ואמת', כדי שעל ידי זה יוכלו לכיון להלכה באמת, וזהו 'ויחוק' (שס), המונח
 לאדם דעת שיכוין הדעת אל האמת להלכה. וכיון שיכוונו להלכה לאמתה של תורת אמת הנה שוב 'אשא ה' פניו אליך'
 (שס טו), השפעה ממדת 'ואמת', נשיאת פנים - 'באור פני מלך חיים', הן הדבר.

יודעי בינה

רג. וכאמרם ז"ל (ר"ה לב, ב): אמרו מלאכי השרת
 לפני הקב"ה, רבונו של עולם מפני מה אין ישראל
 אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים,
 אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים
 וספרי מתים פתוחין לפניו וישראל אומרים שירה.
 רד. שם: 'יום יבא יהי לכון', (וכי"ה בתרגום יונתן
 שס). ומה שכתב רבינו 'חקרו' היינו המבואר בחז"ל
 (ר"ה לג, ב), הובא לשונו בהערה בסמוך.
 רה. דהיינו תרגום אונקלוס, וכמו שאמרנו חז"ל (מגילה
 ג, א) 'ותרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו [בתמיה].
 והא אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר
 רב מאי דכתיב (נחמיה ח, ח) 'ויקראו בספר תורת
 האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא', 'ויקראו
 בספר תורת האלהים' זה מקרא, 'מפורש' זה תרגום
 וכו', [מתרצת הגמרא] שכתום וחזרו ויסדום. הרי
 שהתרגום אונקלוס נתקבל בסיני.
 רו. הרי שהיתה היכבה שלה מדאגה, מדוע סיסרא
 מתמהה ובושש מלבוא. [כרם ע"י מלבי"ם שם, ולפי
 דרכו היתה היכבה מחמת צער, ודו"ק].
 רז. הכל כמבואר שם: 'שיעור תרועה כשלש יבכות,
 והתניא שיעור תרועה כשלשה שברים, אמר אביי

כזית וכביצה מ"מ בכלל מאחיים מנה וגם השיעור
 היותר קטן נכלל בכלל 'ושבעת', וכיון שאינו יכול
 להגיע לשיעור היותר קטן בלתי חסדו ית', לכן האמת
 יורה שמחוייב לברך גם על זה, ודו"ק. [ובמאמרי
 השבתות (שס) כתב רבינו "וכן הוא שהאמת גורם
 להם לישראל להלכה זו, בידעם שאפילו כזית
 וכביצה אינם יכולים לסגל בעצמם זולת בחסד
 הבורא, על כן צויכין לברכו גם על כזית וכביצה".
 רא. הנה לפי פשוטו הוי כוונת 'והם מדקדקים על
 עצמם עד כזית ועד כביצה' לענין אכילה -
 שמדקדקים ומדחיקים עצמם לאכול כשיעור כזית
 או כביצה כדי להתחייב בברהמ"ז, או לענין ברהמ"ז
 - שמדקדקים על עצמם לברך ברהמ"ז אעפ"י שלא
 אכלו אלא כזית או כביצה (ע"י שיטמ"ק שם ובשאר
 המפרשים), אבל לפי דברי רבינו קאי האי 'ומדקדקים'
 על התוה"ק, שמדקדקים ומייגעים עצמם בפלפול
 וסברא לכוון לאמתה של תורה, ולמצוא אסמכתא
 מהו שיעור המחייב ברהמ"ז.
 רב. ר"ל, ע"י יגיעתם בתורה מכוונים אל האמת,
 וע"י כן מעוררים מדת 'ואמת' מהי"ג מדות של
 רחמים שהיא סוד פנים של מעלה וע"י כן מתעוררת
 בחינת נשיאת פנים של מעלה.

שלא
 גתם
 צהי
 שין,
 מלך
 להם
 קצט,
 אדות
 שמן
 סגר,
 זיים,
 מה
 כתב
 וכן
 ואמרי
 לא
 פנים
 יבינו
 ראל,
 אויים
 הם
 ומתה
 ודרת
 היא
 גשיב
 כזית
 של
 ה זו
 יתכן
 אכלת
 שוטו
 זיהיה
 זין כן
 ביצה
 דלפי
 אלא
 שיעור

להלכה [דספיקא דאורייתא לחומרא] לאת כל הספיקות לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת, וכוונתו אל האמת דכולהו מינרך נריכי בגבהי מרומים, ועל ידי זה מעוררים מדה 'ואמת' - 'אור פני מלך חיים'. וזה תבונן צמעט קט צוונת הארז"ל (שעה"כ דושי ר"ה דרוש ז) לכון צהארת פני התוקע אל מדה 'ואמת' יי.

וזדו שאמרו 'אתקין ר' אצו צקיסרי' וכו', היינו שהתקין לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת, דהקשינו לעיל וכי סלקא דעתך שנשכח התרועה מישראל וצא הוא והתקין מחדש וחזין צוהר וצריעא מהימנא כולהו סדרי. אבל צדורות האחרונים היה ממירא ר' אצו שיעשו כל אלה על דרך ספק, וצא הוא ואתקין לתקנה גמורה, להורות שאין כאן ספק דכולהו מינרך נריכי, רק הש"י עשה כן לטובתינו וכתב דברים סתומים צכדי שאנחנו נחקור צשכלנו להצין אמימת הדברים

ונכון אל האמת, וישא ה' פניו אלינו אור פני מלך חיים. ל
 וצא אוכל להתאפק מלצאר צקינור מה שכתבתי צמאמרי חדש ניסן (מאמר ד דרוש צ) לפי הפשט הא דאתקין ר' אצו [מחדש, ומה חידש לנו], דהנה לכאורה כיון שחוקעין כל הסדרים משום דמספקא לן מהו התרועה, הנה לפי זה אם יארע לאדם שידע צודאי שתקע תשר"ת תש"ת אצל מסתפק אם תקע תר"ת, הנה לפי הדין לכאורה פטור מלתקוע, דהוה ספק ספיקא, אם תקע, ואם תמני לומר לא תקע אפשר יצא ידי חובתו צאינך סדרי, על כן צא ר' אצו ואתקין לתקנה גמורה שאין יוצא צשום אופן ידי חובת המצוה דאורייתא עד שיתקע כל הסדרים, על כן מי שמתפק לו אם תקע איזה סדר נריך לחזור ולתקוע דהוה רק ספק אחד דאורייתא, עיין מה שכתבתי שם ומצין י.

יודעי בינה

בהא ודאי פליגי, דכתיב 'יום תרועה יהיה לכם' ומתרגמינן 'יום יבא יהא לכוין', וכתיב באימיה דסיסרא 'בעד החלון נשקפה ותיכב אם סיסרא', מר סבר גנוחי גנח ומר סבר ילולי יליל'. ומה שכתב רבינו 'או תרוויחו', הוא מה שהביא בתחלת הדרוש תקנת ר' אבהו, ושם מבואר דמספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי יליל, וכן מספקא ליה דלמא גנח ויליל ביחד.
 רח. כמבואר בביצה ג, ב עיי"ש.
 רפ. היינו מה שכתב שם: "ונבאר ענין האדם התוקע אשר פניו מתאדמים בעת שתוקע, והוא כי בהיותו תוקע להוציא ז' הבלים וקולות אלו מחוץ לשופר או מתעוררים שרשיהם ומקורותיהם שהם ז' היות דס"ג [העולה כמנין 'אמת'] אשר בתרין תפוחין דעתיקא [כי זהו סוד מדה 'ואמת'], ומאירין ומתאדמין פניו. וזהו סוד הארת פני התוקע, וגם לסיבה זו נקרא 'שופר' מלשון שופריה דאדם וכיוצא בזה, כי ע"י השופר מתעורר יופי העליון של תרין

תפוחין דעתיקא, ומתגלית הארתם למטה [דהיינו הארת מדה 'ואמת' שהוא אור פני מלך חיים] בעת תקיעת השופר כאשר מתאדמים פני התוקע כנזכר".
 רי. שם: "על כרחך צריכינן לומר דהדבר הזה [סדר תשר"ת תר"ת תש"ת] היה נהוג מימות עולם מפני הספק אי גנוחי גנח ואי וכו', אבל היה רק משום ספק, ור' אבהו התקין זה לתקנה גמורה. ונפקא מינה בזה אי הוה משום ספק או בתקנה גמורה נראה לי, דהנה אם היה הדבר משום ספק מהו התרועה האמורה בתורה, הנה אם יארע לאדם שיהיה ברור לו שתקע תש"ת ותשר"ת אבל הוא מסופק אם תקע תר"ת, הנה הוה ספק ספיקא בדאורייתא, ספק אם תקע תר"ת ואם תמצי לומר לא תקע אפשר יצא בתשר"ת ותש"ת והוה ספק ספיקא בדאורייתא ושוב אין צריך לתקוע, משא"כ כשר' אבהו אתקין תקנה שצריך לתקוע כל הג' תשר"ת תש"ת תר"ת, הנה זה הוא תקנה גמורה אשר בוולת זה אינו יוצא ידי תרועה האמורה בתורה, ממילא כשמספקא ליה בסדר

ומעתה נשובה ונמק ר' אצו כ ספק ספיקא דאורייתא הראשונים תקרו (רמ שורש הראשון אות ד), כיו לן מן 'לא מסורי' ר"א כן למה יהיה ספק דכן אצו רצנן שיה שלהם ספיקא לקולא וענינו (מאמרי ניסן מא שהיו מצווים צוה על ר"ל צמדרש ויק"ר

* הגדה, עם נבל ולא מו שקבלו המורה

אחד אם תקע אם לא; ה לחזור ולתקוע.

ריא. וכמו שאמרו חז"ל אסמיכניהו על לאו ד'לא א ובטובה מו, א פליגי דרבנן אסמיכניהו על הפני שאל אביך ויגודך עיי"ש ריב. שם: "הוא ז"ל - לאו ד'לא תסור' כל מו וראוי לפי הדעת הזו לו שכולם תורה הם, אין ורבתינו בכל התלמוד דנין כל דברי סופרים שאמרו ספיקא דאורייתו לקולא" וכו'.

רי. כן תירץ הר"ן בד שהרמב"ם עצמו תירץ כן, ו כן בכתבי הרמב"ם שבירי (ממרים פ"א ה"ב) בשם ו (י"ד ס"י רמב בהנהגת איס ר"ד. פירוש, התורה הק [ועיי"ש עוד (ח"ב פה, לרבי יהודה נפקת הן אבא נפקת מכל המדורו

אחריו הכבוד הרי עושה כהוגן שצורח ממנו ולמה יהי לו לער מזה, ושמעתי צעס הגב"ז מוה"ר שמואל ראזענבערג אצ"ד אוונסדארף משום דלריך האדם להשלים כל כך מדת ענוותנותו, עד שיהי לו מדת השתוות שיהי בעיניו שיהי אס מכבדין אורו או לא, ולא ירגיש כלל שמכבדין אורו, ומי שהוא צמדרגת השתוות כזה שפיר רשאי לקבל הגדולה. והנה עיקר נחינת השם הוא צעפת הכנסת הילד לצריתו של הצרכס אצינו ואומרים אז כשם שכנסם לצרית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעש"ע, ומפרשים העולם כשם שקיים מצוה זו בלא שום פני' ובהשתוות גמור כן יזכה בו, והשתא י"ל יהושע ידע צנפשי' שיש אללו מדת ההשתוות כמו מתחלה כשניחן לו שם זה, וע"כ שפיר קיבל עליו הגדולה.

(י"ג ע"ב), שוב קחצ רש"י ולמה קוראבו כאן יהושע, לאמר שלא זכה דעתו עליו ששע"פ שניתנה לו גדולה השפיל עצמו כאשר מתחלתו (ספרי פסל"ד), ויש לדקדק קצת דהול"ל כמקדס.

ונראה לבאר, הנה החת"ס (ד"ה ויבא משה) כתב חד פירוש על פי התרגום יונתן פ' שלה (צמדצד י"ג ע"ז) כד חמא משה ענוותנותי' קרא משה להושע צד עון יהושע, וע"כ כשנתגאה ע"י שעלה לגדולה כצחמורה (ט"ז ע"ה) קרי לי' הושע עכ"ד. צחמת צש"ס שם אינו מפורש שנתגאה, ורש"י (ד"ה ונשתכחו ממנו) פירש ונשתכחו ממנו, מיהושע בעון שגרס להחליש דעתו של משה שנלעטר משה על יהושע בעצמו שהי' גדול כמותו בעון זה שכת ג' מאות הלכות, רק צמברש"א איחא שנתגאה. ולולא דברי רש"י ומהרש"א הייתי מפרש דמה דאיחא החס מיד חשש כמו ונשתכחו ממנו כו', היינו שהרגיש צדצר שעשה שלא כהוגן צמה שאמר לשון שמשמע שאינו לריך למשה, ונלעטר מאד על זה, וע"י הלעזר נשכחו ממנו הלכות, כידוע דרוחב לב ושמתה מהני להשגה וההיפוך בצער [עיין צחח"ס עה"ת פ' שלה ד"ה ראשית עריסוחיכס].

שיבוז צבנכם לכל הדברים וגו' כי הוא חייכם

ובדבר הזה תאריבו ימים. פירש"י לריך אדם שיהיו עיניו ולבו ואזניו מכוונים לדברי תורה. ונראה לבאר מה שהוסיף רש"י עיניו ואזניו, דהנה בצרכות (כ' ע"ב) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע כתוב צחורתך (דברים י' י"ז) אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד, וכלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב (צמדצד ו' כ"ו) ישא ה' פניו אליך, אמר להם וכי לא אשר פנים לישראל שכחצתי להם צחורה (דברים ה' י') ואכלת ושבעת וברכת את ה' אליך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כצילה, וכני יששכר חשרי (מאמר ג' דרוש ו') דקדק צה הרצה וציארה, וחוכן דצרוי הקדושים, שחכמים ע"י פלפולים ויגיעם צחורה מכוונים האמת ומעוררים בעולם העליון מדת ואמת מי"ג מדות של רחמים, והוא מכון נגד חרין תפוחין פני מלך עליון ומחשורר מדת נשיאת פנים, וזהו הכוונה אני כחצתי סחס ואכלת ושבעת והם מדקדקים ציגיעתם צחורה עד כזית כו' ומעוררים מדת נשיאת פנים, עכד"ק עיי"ש.

וי' נראה לפרש דברי רש"י, דכתיב צקבלת (י' ד') אס רוח המושל העלה עליך מקומך אל תגח וגו', ופירש ישמח משה פ' שופטים (פסוק לצלתי רוס לצבו) לפי מה דאיחא צבוריות (י' ע"ה) שהראשונים צרחו מן הגדולה כשאלו ור' אלעזר בן חיסמא ור"י בן גגודא, ועממם היו שחששו שיצואו לידי התנשאות ע"י הגדולה, חמנס מנינו מעלה בעולה לגדולה שמוחלין לו עוונותיו כדאיחא צסנהדרין (י"ד ע"ה), והשתא מפרש אס רוח המושל העלה עליך' שיושיבוך לגדולה, 'מקומך' מדת העניות אל תגח' (כעין זה פירש אבן עזרא שם) 'כי מרפא', אעפ"י שמרפא שמוחלין עוונותיו מ"מ ע"י התנשאות יניח חטאים גדולים, או יאמר 'מקומך אל תגח' שלא יקבל עליו הגדולה עכד"ק.

ובזה יש לפרש (קהלת ח' א') חכמת אדם חאיר פניו, פירוש ע"י היגיעה צחכמה מכון האמת, ומחשורר מדת ואמת ומדת אור פניו של מעלה ומאיר על החכס ומאירין גס פניו, וזהו הפירוש חיים הס למונחיהם (משלי ד' כ"ב), מי שמואל וממליח האמת ע"י יגיעתו ה"ז מעורר נשיאת הפנים עליון כציכול וצאור פני מלך חיי"ס, והוא מכון לש"ס סנהדרין (ל"ז

הנה כי כן יש לתמוה קצת על יהושע שלא סירב כלל צדצר כמו שעשה רבו שסירב הרצה וכן הני ראשונים הג"ל, ויש לתרן דאיחא צעירוצין (י"ג ע"ב) כל המחזיר על הגדולה גדולה צורחת ממנו, וכל הצורח מן הגדולה גדולה מחזרת אחריו, וקשה למה ירדוף

ע"ה) ההוא אחרת דקושטא שמי' ולא מה איגש צלא זמני' כמו שהעיר בני יששכר שם, והשתא זכו הכוונה כאן 'שימו לבצבס', ופירש"י דה"ה עיניו ואזניו דלריך יגיטה שלימה לכיון האמת כמו שאמרו צמגילה (ו' ע"ג) יגעתי ומלאחי (האמת) תאמינן, 'כי הוא חייבם' כנ"ל דמתעורר מדת אור פני מלך חיים. L

כי לא דבר רק הוא מכב. צבעל העורים צ' צמסורה, כי לא דבר רק הוא, והצור רק (צראשית ל"ז כ"ד) עיי"ש. ונראה לפרש לפי הידוע דהצדוק צחורה צאמת הטבע משועבדת לו ואינו מחירא מן החיות, כמו שפירש"י (צראשית ח' כ"ז) צקרא וירדו צדגת היס, זכה רודה צחיו"ת וצבכמות, וצצבת (קג"ח ע"ג) איתא, אין חי' שולעה צאדם עד שנדמה לו כצבמה, ומה"ט דרשינן צצבת (כ"ג ע"ה) והצור רק אין צו מים וכו' אבל נחשים ועקרבים יש צו, וקשה מה הלאה הילל ראובן צזה, וחירלו המפרשים דידע דיוסף זכותו רצ כיון דחי' צדוק צחורה וכל מה שלמד יעקב צבית מדרשו של שם ועבר מסר לו (צ"ר פפ"ד ח'), ורק מצעלי צחירה קשה להגלל אפילו צזה כצורה"ק (ח"א קפ"ה ע"ג) וצאורה"ח הק' שם (צפסוק כ"ח). והשתא מחפרש המסורה, כי לא דבר רק וגו' כי היא חייב"ס שגורם חיות אפילו להגלל מדבר שיש צו סכנה צדרך הטבע, ומציא המסורה ראי' מוהצור רק כנ"ל.

כי לא דבר רק הוא מכב. הכ מכס ל"ג דהול"ל לא דבר רק הוא, ורש"י פירש מה"ט לא לחנם אחס יגעים צה כי הרצה שכר תלוי צה כמ"ש שפתי חכמים, גם לפרש וצדצר הזה תאריכו וגו'. יש לומר דידוע דצרי

הפני יבושע קידושין (ל' ע"ה) ישראל ר"ת יש ש'שים ר'צוא אצחיות ל'חורה, ופירשו המפרשים דכל נשמה יש לה שורש וצקות צאחה ארת צחורה וכחיים אותן ס' רצוא נשמות נחלקו כ"ח להרצה ניגולין, ומי שנחחק לגמרי מתוכ"ק אפסק חיותי, ופירוש אפסק חיותא איתא צישמה משה פ' תלא (פסוק ראשון אות י') צסם המפרשים שנוטלין ממנו נשמה הקדושה חלק אלונה ממעל ושריא צמקומו סערא דמסאצותא ונצילה עובה ממנו כו', עיי"ש מ"ש שפרשו צזה הא (צרכות י"ח ע"ג) דרשעים צחייבם קרויים מחיס, והא דר"ה (ע"ז ע"ג) רשעים גמורין נכחצין ונחמזין לאלתר למיתה. עוד אקדים דצרי הערבי נחל (פ' שלח דרוש צ') דארץ ישראל הוא מכון נגד חוכ"ק וע"י שקבלו ישראל החוכ"ק נתן להם השי"ת ח"י דהא צבה תליא ונמקרא מלא הוא צתהלים ק"ה מ"ד ויתן להם ארלות גוים וגו' צעצור ישמרו חקיו וחורחיו יגלו, ועל כן צימי אצלו של משה ששכחו ג' אלפי הלכות לא יכלו לכבוש את עיר עי מפני שהי' נגד אותן הלכות שנשחכחו, וע"כ כתיב צעתיאל בן קנז וילכדה (יבושע ט"ו י"ח, שופטים ח' ג') ודרשינן צחמורה (ט"ז ע"ה) שהחזירה צפלפולו יעו"ש. והשתא ה"ק קרא לא דבר רק הוא מכס, דייקא שמתמלה מכס פירוש שקשורה צכס ואחס צה, וח"א הא צלא הא, וזהו כי הוא חייב"ס כנ"ל דצלי חורה ניטל החיות האמתה הגשמה הקדושה כיון דהא צהא תלי', ושצ אמר קרא וצדצר הזה תאריכון ימים על האדמה שג"כ צהא תלוי כנ"ל, וע"כ כתיב (ירמי' ט' י"ח) על מה אצדה "הארץ" על עצם את "חורחיו", דהא צהא תליא כנ"ל.

ברכה

אשדות הפסגה שהוא נחל היורד מן ההר ועיי"ש. ויש להבסוף, דצזכרון זאת מלובלין ז"ל (פ' זכור) הציא מהב"ק מוה"ר דוב מעזריעשער כחוצ אחד אומר הוי כל אמא לכו למים (ישעי' נ"ה ח') שהחורה נקרא מים ופעם כתיב (ירמי' כ"ג כ"ט) הלל כה דצרי כאש, שיש שני יורים אחד מחמם את האדם לעצורה והאחד מקרר

מימינו אש דת צמו. הכתיב של אשדת היא חיבה אחת והקרי צ' חיבות. כתב חת"ס צדרשוח ח"א (מ"ו טור צ') דמרוז (תענית ד' ע"ה) מה שחורה נמשלה לאש כדכתיב (ירמי' כ"ג כ"ט) כה דצרי כאש, ונמשלה למים (שם ז' ע"ה) כדכתיב (ישעי' נ"ה ח') הוי כל אמא לכו למים, ואשדת חיבה אחת הוא כמו

וַחֲרָה אִפִּי בּוֹ בַיּוֹם הַהוּא וְעִזְבֹתַיִם וְהִסְתַּרְתִּי
פָּנַי מֵהֶם וְהָיָה לֹאֲכַל וּמִצָּאָהוּ רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת
וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי
מִצָּאוֹנֵי הַרְעוֹת הָאֵלֶּה: ^{יח} וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אִסְתִּיר
פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי
פָּנָה אֶל־אֱלֹהִים אַחֲרָיִם: ^{יט} וְעַתָּה כְּתַבּוּ לָכֶם

ת"א (יז) וחרה אפי בו. סגיוה ה. (יח) ואנכי הסתר אסתיר. שס: מולין קלט: (יט) ועתה כתבו. נדרים לח. סנהדרין
כא: עקדה שע"י. רש"י

(יז) והסתרתני פני. כמו שאינו רואה בלחמס:

העמק דבר

לאהבת ה' שאינו ע"י ממש, אלא עלות המשמרים
מע"י, ובשביל שלא שמרו העלות, הגיעו לידי זנות
ע"י ממש: (יז) וחרה אפי בו ביום ההוא.
זמן שזנו: ועזבתים. למקרה נלי השגחה
לטובה, וכלי רוח הקדש: והסתרתני פני מהם
והיה לאבול. כמש"כ שופטים ז' ט"ו בכל אשר
ילאו יד ה' הימה גם לרעה כאשר דבר ה'. וכתיב
בעושה והסתר פנים בלשון רבים, כי לא היו הכל
שזין צוה, אלא כל א' לפי ערכו היה בעושה
והסתר פנים ממנה שהיה ראוי להיות, וכל שיש
הגדל כתוב בלשון רבים כמש"כ בל"מ: ואמר
ביום ההוא. צעת ההוא יהיו מושבים: הלא
כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות
האלה. בשביל שהקב"ה מסתיר פנים ממנו
ומראה צוה אשר לא חפץ בנו, ובע"כ מוכרחים
לנחנו לעבוד ע"י, על כן כתיב ויוסיפו לעשות
הרע וגו', והוא בשביל שלא היה כלל השנים הללו
באור הנבואה ורוה"ק: (יח) ואנכי הסתר
אסתיר וגו'. אוסיף להסתיר פנים הרבה: על
כך הרעה אשר עשה. על מה שהם מוסיפים
לעשות הרע, כך אני מוסיף להסתיר פנים: כי
פנה אל אלהים אחרים. כי כל כך עבירה
גורמת עבירה עד שהגיע לע"י שאינו מאלהי נכר
הארץ, אלא כלל אלהים אחרים, כמו שאח"כ עבדו

י ויתקוף רוגזי בהו
ויערען יתהוון בישן
ביני ערעוני בישאי
על כל בישאי די ג

דברי השירה הזאת באוני
ולכאורה קשה היכן נאטו
לא נאטוה אלא משה, ורי
עוד קולו על כל ישראל,
נס, היה נכרך יהושע לס'
כאן הושע, כאשר לא ו
וכמראה מפי ה', אלא בש
או תלמידו והיה נקרא הו
רבינו בשירת האזינו, ו
לכחות, עד שהגיע לפני נ
ואמר פרשת וזאת הבני
שהיה תמיד, כדרך נר
הכזיב באותו זוהר שהיה
הכתוב ועמה כתבו דמד
קשה לשון כתבו בלשון ו
על משה ויהושע ונסמי
הוא והושע בן נון, ובמס'
יותר היה לכתוב ולמדו ו
היה דוקא בעצמו, כמד
וגו', אלא העיקר כמש"כ
זה כלל, וכאן לא דבר ה'
וקרוב לומר שיהושע לא
שהיה עם משה, וא"כ
דהיינו דאי' בסנהדרין
דמזוהר על כל א' מישראל
כתבו לבס וגו', וכבר בני
לכלול שתי כונות באזהרה
השירה הזאת, היה במש
לא היה כאן אלא בשירה
ישראל אינו אלא השירה,]
כתב כלומר כתבו לבס ס'
לפי שאין כותבין את ה'
וקשה טובא דילמא יש
השירה כמו פרשיות של כ
הא מחלוקת אמוראי היו

חומש במתק 223
ג'ג'ג'
בוצג'ג' ישיג'ג' וולאצין